

MAANPUOLUSTUSKORKEAKOULU

AIR POLICING TURVALLISUUSPOLIITTISENA KYSYMYKSENÄ SUOMESSA

Tutkielma

Kapteeni
Inka Niskanen

Esiupseerikurssi 65
Ilmasotalinja

Huhtikuu 2013

MAANPUOLUSTUSKORKEAKOULU

Kurssi Esiupseerikurssi 65	Linja Ilmasotalinja
Tekijä Kapteeni Inka Niskanen	
Tutkielman nimi AIR POLICING TURVALLISUUSPOLIITTISENA KYSYMYKSENÄ SUOMESSA	
Oppiaine johon työ liittyy Strategia	Säilytyspaikka MPKK:n kurssikirjasto
Aika Huhtikuu 2013	Tekstisivuja 55 Liitesivuja 0
TIIVISTELMÄ <p>Tutkimuksessa tarkastellaan air policingia turvallisuuspoliittisena kysymyksenä Suomessa, Islannin ilmavalvontahankkeen kautta. Tavoitteena oli selvittää Islannin ilmavalvonnasta käydyin julkisen keskustelun perusteella, miten air policing näyttäytyy Suomen turvallisuuspolitiikassa. Air policingillä tarkoitetaan vieraan suvereenin valtion ilmatilan koskemattomuuden valvontaa ja turvaamista rauhan aikana. Suomen turvallisuuspolitiikassa air policing on aiemmin käyttämätön työväline.</p> <p>Tutkimuksessa analysoitiin Suomessa käytyä julkista keskustelua Islannin ilmavalvonnasta. Keskustelua tutkittiin puolustusvoimien lakisäätteisten tehtävien ja Suomen sotilaallisen liittoutumattomuuden näkökulmista. Tarkastelujen perusteella tehtiin johtopäätöksiä air policingista Suomen turvallisuuspoliittisena kysymyksenä.</p> <p>Tutkimuksen aineisto koostui Islannin ilmavalvontaa käsittelevistä Helsingin Sanomien, Uuden Suomen, Kylkiraudan ja Sotilasaikakauslehden kirjoituksista, eduskunnan täysistuntojen pöytäkirjoista sekä keskeisten turvallisuuspoliittisten päättäjien lausunnoista. Tarkasteltava ajanjakso oli vuoden 2009 alusta vuoden 2012 loppuun. Tutkimusmenetelmä oli sisällönanalyysi.</p> <p>Islannin ilmavalvonnasta käyty julkinen keskustelu koostui lyhyestä jaksosta vuonna 2009 sekä vilkkaasta ja laaja-alaisesta keskustelusta vuonna 2012. Tärkeimpiä sisältöteemoja olivat Nato ja Suomen liittoutumattomuus sekä pohjoismaainen yhteistyö. Keskustelussa muodostui vastakainasettelu, jossa toinen mielipide kannatti ja toinen vastusti Suomen osallistumista Islannin ilmavalvontaan.</p> <p>Puolustusvoimien lakisäätteisiä tehtäviä käsiteltiin julkisuudessa vähän. Sen sijaan Suomen sotilaallinen liittoutumattomuus oli keskustelun ytimessä. Islannin ilmavalvontahankkeen kriitikot katsoivat osallistumisen vaarantavan Suomen liittoutumattomuuden Islannin Nato-jäsenyyden vuoksi. Hankkeen kannattajat perustelivat osallistumisen olevan osan tiivistyvää pohjoismaista puolustusyhteistyötä.</p> <p>Suomen ylin turvallisuuspoliittinen johto on ollut valmis ottamaan käyttöön air policingin Islannin ilmavalvontahankkeen yhteydessä. Kysymys on osoittautunut poliittisesti vaikeaksi, eikä konsensusta ole saavutettu. Maaliskuussa 2013 näyttää siltä, että mahdollinen osallistuminen Islannin ilmavalvontaan toteutuu harjoitusmuotoisena, jolloin siinä ei ole kyse varsinaisesta air policingista.</p>	
AVAINSANAT <p>Air policing, Islannin ilmavalvonta, puolustusvoimien tehtävät, sotilaallinen liittoutumattomuus, julkinen keskustelu, sisällönanalyysi</p>	

AIR POLICING TURVALLISUUSPOLIITTISENA KYSYMYKSENÄ SUOMESSA

1	JOHDANTO	1
1.1	Tutkimuksen tavoite, tutkimusongelma ja rajaukset.....	4
1.2	Keskeiset käsitteet ja määritelmät.....	6
1.3	Aikaisempi tutkimus.....	7
2	TUTKIMUSAINEISTO JA -MENETELMÄ.....	10
2.1	Aineiston kuvaus	10
2.2	Tutkimusmenetelmä	15
2.3	Tutkimuksen kulku	18
3	ISLANNIN ILMAVALVONTAA KOSKEVA JULKINEN KESKUSTELU	19
3.1	Islannin ilmaoalvonnan kronologia.....	19
3.2	Esinäytös vuonna 2009	21
3.3	Julkinen keskustelu vuonna 2012	22
3.3.1	Keskustelun eteneminen	22
3.3.2	Keskustelun teemat	24
3.3.3	Keskustelun osallistujat	31
3.4	Yhteenveto julkisesta keskustelusta.....	35
4	ISLANNIN ILMAVALVONTA PUOLUSTUSVOIMIEN LAKISÄÄTEISTEN TEHTÄVIEN KANNALTA.....	37
4.1	Osuus julkisessa keskustelussa	37
4.2	Keskustelun osallistujat	39
4.3	Argumentit.....	40
4.4	Puolustusvoimien tehtävät – alikeskusteltu aihe.....	41
5	ISLANNIN ILMAVALVONTA SUOMEN SOTILAALLISEN LIITTOUTUMATTOMUUDEN KANNALTA	43
5.1	Osuus julkisessa keskustelussa	43
5.2	Keskustelun osallistujat	45
5.3	Argumentit.....	46
5.4	Sotilaallinen liittoutumattomuus keskustelun ytimessä	48
6	JOHTOPÄÄTÖKSET	50
	LÄHTEET.....	56

AIR POLICING TURVALLISUUSPOLIITTISENA KYSYMYKSENÄ SUOMESSA

1 JOHDANTO

Air policing nousi suomalaisen julkisen keskustelun agendalle vuoden 2012 aikana Suomen valmistellessa osallistumista Islannin ilmatilan valvontaan. Kyseessä on Naton johdossa toteutettava air policing -operaatio. Mahdollista osallistumista on perusteltu pohjoismaisen turvallisuus- ja puolustuspoliittisen yhteistyön tiivistämisellä vuonna 2009 julkaistun Stoltenberg-raportin suuntaviivojen mukaisesti. Islannin hallituksen toukokuussa 2012 esittämä tukipyyntö perusteenaan Suomi on valmistellut hanketta yhdessä Ruotsin kanssa.¹ Asia tulee eduskunnan käsittelyyn keväällä 2013.

Tutkimuksessa tarkasteltiin air policingia turvallisuuspoliittisena kysymyksenä Suomessa Islannin ilmavalvontahankkeen kautta. Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää Islannin ilma-valvonnasta käydyn julkisen keskustelun perusteella, miten air policing näyttäytyy Suomen turvallisuuspolitiikassa.

Air policing -termille ei ole suoraa suomennosta. Julkisuudessa on käytetty sanaa ilma-valvonta, joka on tässä yhteydessä epätarkka laajuutensa vuoksi. Puolustusvoimien määritelmän mukaan ilmavalvonta on osa ilmapuolustusta, joka tähtää alueellisen koskemattomuuden valvontaan ja turvaamiseen. Ilmavalvonnan tehtävänä on tuottaa ja ylläpitää ajantasainen ilmatilannekuva siten, että kaikki ilmatilaan saapuvat ja siellä lentävät ilma-alukset tunnistetaan. Pääkalustona kuvan tuottamisessa ovat erilaiset tutkat, joiden havainnot kootaan johtokeskuksissa reaaliaikaiseksi tilannekuvaksi. Mikäli jotain ilmamaalia ei muilla keinoilla saada tunnistettua, voidaan tunnistustehtävä osoittaa päivystävälle hävittäjälle. Tarvittaessa hävittäjäkalustolla myös estetään ilmatilan luvaton hyväksikäyttö, äärimmäisessä tapauksessa voimakeinoin.²

¹ Varvikko 2012.

² www.puolustusvoimat.fi/Ilmavoimat.

Naton määritelmän mukaan air policing koostuu vastaavasti tutkikalustosta, ilmatilannekuvasta ja johtamisjärjestelmästä sekä reagoitakyvystä, joka tuotetaan hävittäjäkalustolla. Lentotoiminta muodostaa siten vain yhden osan air policing -toiminnan kokonaisuudesta. Sen tehtäväkenttään kuuluvat tunnistuslennot ja tarvittaessa ilmatilan luvattoman hyväksikäytön estäminen voimakeinoja käyttäen.³ Syvän rauhan aikana lentotoiminnan osuus air policingin kokonaisuudesta on tyypillisesti vähäinen, koska maalit kyetään yleensä tunnistamaan muilla menetelmillä, ja tahallinen ilmatilan luvaton käyttö on erittäin harvinaista. Hävittäjävoimalla on kuitenkin reagoitokykyinä periaatteellisesti tärkeä rooli ilmatilan suvereniteetin turvaamisessa.

Naton toimintaperiaatteisiin kuuluu jäsenmaiden ilmatilan suvereniteetista huolehtiminen tarvittaessa kollektiivisesti⁴. Baltian maiden liittyttyä Natoon vuonna 2004 sotilasliitto otti vastuulleen Viron, Latvian ja Liettuan ilmavalvonnan, koska mailla itsellään ei ollut vaadittavaa suorituskykyä. Baltian air policingin järjestelyihin on kuulunut muun muassa valvontatutkikaluston parantaminen. Reagoitokyvyn tuottamisesta vastaavat muiden jäsenmaiden ilmavoimat rotaatioperiaatteella. Eri Nato-maiden hävittäjät päivystävät vuorollaan Liettuassa air policing -tehtävällä ja vastaavat osaltaan Baltian maiden ilmavalvonnasta. Nato on toteuttanut vastaavia air policing -operaatioita myös Albaniassa ja Sloveniassa sekä vuodesta 2008 lähtien Islannissa.⁵

Islanti on ollut Naton jäsen vuodesta 1949. Maalla ei ole omia puolustusvoimia. Islannin puolustusratkaisu perustuu sotilaallisen liittoutumisen lisäksi Yhdysvaltojen kanssa tehtyyn kahdenväliseen puolustussopimukseen.⁶ Toisen maailmansodan jälkeen Islantiin sijoitetut Yhdysvaltojen joukot vetäytyivät Keflavikin tukikohdasta vuonna 2006.⁷ Tästä huolimatta Yhdysvallat on edelleen sitoutunut edellä mainittuun puolustussopimukseen.⁸

Islannin ilmavalvonta koostuu maasijoitteisesta tutkaverkosta ja johtokeskuksesta, joilla tuotetaan ilmatilannekuva. Omaa reagoitokykyä maalla ei ole. Islannin hallituksen pyynnöstä muut Nato-jäsenmaat ovat vastanneet Islannin ilmatilan turvaamisesta vuodesta 2008 alkaen.⁹

³ www.nato.int/cps/en/natolive/topics8206.

⁴ www.nato.int/cps/en/natolive/topics8206.

⁵ www.jfcbs.nato.int/jfcbrunssum/baltic_air_policing.

⁶ www.iceland.is.

⁷ www.airn.nato.int/press/2010/news0310.

⁸ www.stripes.com/news/u-s-pledges-continued-defense-help-after-keflavik-base-closes-1.54773.

⁹ www.nato.int/cps/en/natolive/opinions7534.

Baltian air policing -operaatiosta poiketen lentotoiminta Islannissa ei ole jatkuvaa, vaan se koostuu keskimäärin kolmesta 2–3 viikon mittaisesta rotaatiosta vuosittain. Päivystystoimintaan ovat osallistuneet Ranska, Yhdysvallat, Tanska, Norja, Saksa, Kanada ja Portugali.¹⁰

Islannin ilmavalvonta on Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikassa täysin uudenlainen avaus. Puolustusvoimia ei ole koskaan aikaisemmin käytetty vieraan valtion alueellisen koskemattomuuden valvontaan ja turvaamiseen. Kansainväliseen kriisinhallintaan osallistumisella on pitkät perinteet¹¹, mutta Islannin ilmatilan valvontaa ei voida pitää kansainvälisenä kriisinhallintana, koska kyseessä ei ole kriisialue. Operaatio ei myöskään täytä viranomaisyhteistyön eikä sotilaallisen maanpuolustuksen kriteerejä¹². Näin ollen Islannin ilmatilan valvonta on ristiriidassa puolustusvoimien lakisäätteisten tehtävien kanssa¹³.

Toinen hankkeen valmistelussa esiin noussut ristiriita on sotilasliittoon kuulumattoman Suomen osallistuminen Nato-maan ilmatilan valvontaan ja turvaamiseen. Valmistautuminen toisen suvereenin valtion alueellisen koskemattomuuden valvontaan ja turvaamiseen on jo sinällään siirtymä Suomen aikaisempaan turvallisuuspoliittiseen linjaan nähden. Kun tähän liittyy sotilasliiton ilmatilan suvereniteetti, on asia poliittisesti ja juridisesti vielä monimutkaisempi. Kysymys on periaatteellinen, vaikka onkin epätodennäköistä, että suomalainen hävittäjä joutuisi käyttämään voimakeinoja Islannin ilmatilan koskemattomuutta valvoessaan. Tietävästi osa Nato-maista pitää air policingia ydintoimintana alueellisen suvereniteetin ja yhteisen puolustuksen kannalta, eikä voi hyväksyä muita kuin Nato-maita sitä toteuttamaan¹⁴.

Vuoden 2012 aikana alkoi näyttää siltä, että Suomen turvallisuuspolitiikkaan oli muotoutumassa uusi työkalu, jota valtakunnan ylin poliittinen johto oli valmis käyttämään. Air policing ja Islannin ilmavalvonta horjuttivat jollain tapaa turvallisuuspoliittista keskustelua Suomessa. Keskustelu Islannin ilmavalvonnasta nosti julkiselle agendalle puolustusvoimien lakisäätteiset tehtävät ja Suomen sotilaallisen liittoutumattomuuden, jotka ovat Suomen turvallisuuspolitiikan ydinainesta.

¹⁰ www.aco.nato.int/icelands-peace-time-preparedness-needs.aspx.

¹¹ Linnéll & Salenius-Pasternak 2009, 2.

¹² Laki puolustusvoimista 2007.

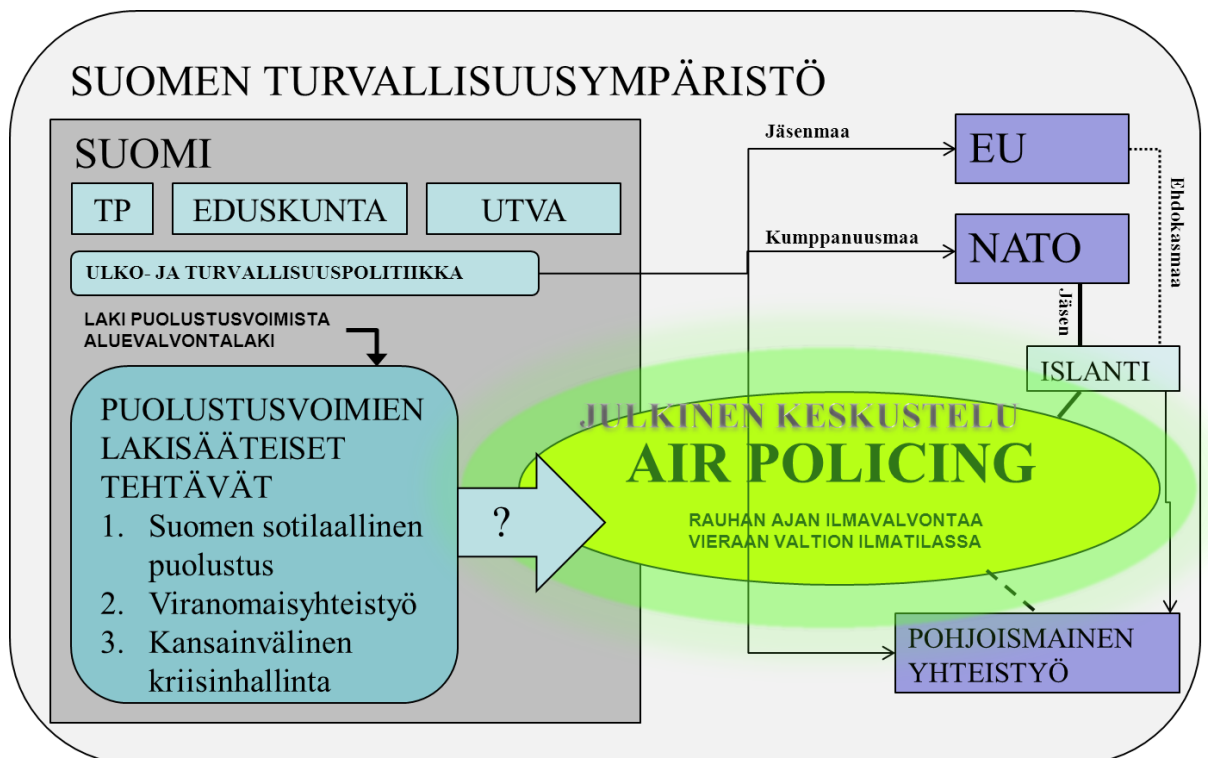
¹³ Puolustusvoimien lakisäätteiset tehtävät ovat: 1) Suomen sotilaallinen puolustaminen, 2) muiden viranomaisten tukeminen ja 3) osallistuminen kansainväliseen sotilaalliseen kriisinhallintaan.

¹⁴ Varvikko 2012.

Huhtikuun 2013 tietojen perusteella Islannin ilmavalvontaoperaatio toteutetaan alkuvuodesta 2014 Nato-rotatation mukaisella Norjan valvontavuorolla. Suomen ja Ruotsin osalta kyseessä olisi lentotoimintaharjoitus. Norja Nato-maana johtaa harjoituksen sekä toteuttaa kaiken Islannin ilmatilan koskemattomuuden valvontaan ja turvaamiseen liittyvän lentotoiminnan. Suomi valmistautuu lähettämään Islantiin kolme Hornet-hävittäjää ja noin 40 henkilön harjoitusosaston.¹⁵

Jos Islannin ilmavalvonta toteutetaan harjoitusmuotoisena, eivät edellä käsitellyt turvallisuuspoliittiset kysymykset ole Suomen osallistumisen kannalta enää relevantteja. Kansainväliseen lentoharjoitukseen osallistuminen Nato-maan ilmatilassa on vakiintunut normaalitoiminnaksi, eikä se edellytä puolustusvoimien tehtävien uudelleen arviointia tai kyseenalaista Suomen sotilaallista liittoutumattomuutta. Huolimatta siitä, mitä Islannin ilmavalvontaan osallistumisesta lopulta päätetään, on asiasta syntynyt julkinen keskustelu ollut turvallisuuspoliittisesti mielenkiintoinen ja merkittävä.

1.1 Tutkimuksen tavoite, tutkimusongelma ja rajaukset

Kuva 1: Tutkimuksen viitekehys

¹⁵ Varvikko 2012.

Tutkimuskohteena oli Islannin ilmavalvonnasta käyty julkinen keskustelu, sellaisena kun se näyttäytyy tutkimukseen valitussa aineistossa. Tavoitteena oli selvittää julkisen keskustelun perusteella, miten air policing näyttäytyy Suomen turvallisuuspolitiikassa (Kuva 1).

Tutkimusongelma oli seuraava:

- Miten air policing näyttäytyy Suomen turvallisuuspolitiikassa?

Tutkimusongelmaan etsittiin vastausta seuraavien kysymyksien avulla:

- Minkälaista julkista keskustelua Suomessa on käyty Islannin ilmavalvonnasta vuosina 2009–2012?
- Miten julkisessa keskustelussa ilmenivät seuraavat turvallisuuspoliittiset näkökulmat: Islannin ilmavalvonta puolustusvoimien lakisäätteisten tehtävien ja Suomen sotilaallisen liittoutumattomuuden kannalta?
- Mitä julkisen keskustelun ja sen edellä mainittujen näkökulmien perusteella voidaan päätellä air policingistä turvallisuuspoliittisena kysymyksenä Suomessa?

Tutkielman empiirisenä aineistona olivat Islannin ilmavalvontaa käsittelevät Helsingin Sanomien, Uuden Suomen, Kulkiraudan ja Sotilasaikakauslehden lehtijutut sekä eduskunnan täysistuntojen pöytäkirjat. Lisäksi aineistoon kerättiin keskeisten turvallisuuspoliittisten päättäjien eli tasavallan presidentin, pääministerin, ulkoministerin ja puolustusministerin sekä puolustusvoimain komentajan lausunnot Islannin ilmavalvontaoperaatiosta. Tarkempi kuvaus aineistosta on luvussa 2.2.

Tutkimuksessa tarkasteltu aineisto on ajanjaksolta, joka alkaa vuoden 2009 alusta, jolloin Islannin ilmavalvonta nousi julkisen keskustelun agendalle, ja päättyy vuoden 2012 lopussa. Aineisto koostuu 118 tekstistä, joista 108 on peräisin vuodelta 2012. Teksti ymmärretään tässä laajasti¹⁶. Sillä tarkoitetaan sekä alun perin kirjallisia tuotoksia, kuten lehtijuttuja, että alun perin suullisesta vuorovaikutuksesta tehtyjä kirjallisia tallenteita, kuten eduskunnan pöytäkirjoja¹⁷.

¹⁶ Vaihtoehtoisia termejä ovat tuote, esitys tai puhunnos.

¹⁷ Nieminen & Pantti 2009, 110.

Varsinainen empiirinen analyysi kohdistui vuoden 2012 aineistoon. Vaikka aineisto olisi mahdollistanut sinänsä kiinnostavan ajallisen vertailun esimerkiksi vuosina 2009 ja 2012 käydyn keskustelun välillä, vertailevaa tutkimusta ei tehty. Analyysin painopiste oli ensiksi vuonna 2012 käydyn julkisen keskustelun suurien linjojen hahmottamisessa ja toiseksi puolustusvoimien lakisääteisten tehtävien sekä Suomen sotilaallisen liittoutumattomuuden näkökulmissa.

Tutkimuksessa ei analysoitu retoriikkaa, julkisen keskustelun vaikuttavuutta tai yleisen mielihiteen muodostumista. Tutkimuksen kohteena ei myöskään ollut poliittinen prosessi tai poliittinen tahdonmuodostus. Tutkimusprosessi ja -menetelmä kuvataan tarkemmin luvussa 2.

1.2 Keskeiset käsitteet ja määritelmät

Turvallisuuspolitiikan käsite avautuu sen päämäärien avulla. Valtioneuvoston selonteon mukaan Suomen turvallisuuspolitiikan tehtävät ovat itsenäisyyden, alueellisen koskemattomuuden ja perusarvojen turvaaminen, väestön turvallisuuden ja hyvinvoinnin sekä yhteiskunnan toimivuuden edistäminen¹⁸. Turvallisuuden takaaminen edellyttää erilaisten ulko-, turvallisuus- ja puolustuspoliittisten keinojen monipuolista käyttöä. Keinovalikoimaan kuuluu muun muassa aktiivinen kansainvälinen puolustusyhteistyö, joka lisää alueellista vakautta ja puolustuksen uskottavuutta¹⁹.

Turvallisuuspoliittinen väline on keino, jolla toteutetaan turvallisuuspolitiikan tehtäviä. Pohjoismainen puolustusyhteistyö on esimerkki turvallisuuspoliittisesta välineestä. Sen voidaan nähdä lisäävän ja laajentavan Suomen vaikutusmahdollisuuksia lähialueella²⁰.

Air policing -termin käännöksenä on käytetty sanoja ilmavalvonta, ilmapartiointi ja ilmapäivystys. Ilmavalvonta lienee paras suomennos silloin, kun tarkoitetaan aiemmin kuvattua air policingin kokonaisuutta, josta tunnistuslentotoiminta on osa. Ilmapartiointi saattaa puolestaan synnyttää virheellisen assosiaation jatkuvasti ilmassa partioivista hävittäjistä. Ilmapäivystys taas on sana, jolla on jo tietty sotilaallinen merkitys, joka ei sovellu tähän yhteyteen. Jälkimmäinen sana kuitenkin ilmentää kahta muuta paremmin toiminnan luonnetta nimenomaan Islannin operaatioissa: päivystystoimintaa hävittäjäkalustolla.

¹⁸ Suomen turvallisuus- ja puolustuspolitiikka 2012, 8.

¹⁹ Em., 82.

²⁰ Em., 70.

Tässä tutkimuksessa air policingilla tarkoitetaan rauhan aikana tapahtuvaa toisen suvereenin valtion ilmatilan koskemattomuuden valvontaa ja turvaamista hävittäjäkalustolla toteutettuna. Julkisessa keskustelussa on pääasiassa käytetty ilmaisua Islannin ilmaoalvonta. Huolimatta sen harhaanjohtavasta laajuudesta termi on vakiintunut tarkoittamaan Islannin air policing -hanketta.

Julkisen keskustelun käsite on ongelmallinen moniselitteisyytensä vuoksi. Rahkosen mukaan julkinen keskustelu on ”median ja journalismin välittämä, kielellisten tekojen muodostama jatkumo, joka koskee jotakin yleisesti merkittävää tai kiinnostavaa asiaa”²¹. Julkinen keskustelu tarkoittaa Reunasta mukailien vuorovaikutusta, joka täyttää seuraavat ehdot: keskustelun aiheet ovat yhteiskunnallisesti merkittäviä, toimijat ovat nimenneet ongelmia ja ehdottaneet niihin ratkaisuja, toimijat pyrkivät vaikuttamaan, ja kannanotoilla on mahdollisuus tavoittaa potentiaalisesti laaja yleisö. Nimenomaan mediassa käytävä keskustelu on merkittävää, koska viestimissä esitetyt näkemykset tulevat laajasti ihmisten tietoon. Niihin on myös mahdollista reagoida julkisesti.²² Kriteereihin on vielä lisättävä vuorovaikutus. Toisin sanoen keskustelun määritelmä ei täyty, ellei toimijoita ole kaksi tai useampia.

Journalismilla voidaan nähdä olevan tehtävä julkisen keskustelun ylläpitäjänä. Samasta näkökulmasta journalismi auttaa tekemään poliittisia päätöksiä, joiden takana on mahdollisimman laaja yhteiskunnallinen hyväksyntä²³. Edelleen tarkennetaan, että tutkimuksessa on käsitelty julkisena keskusteluna kaikkia Islannin ilmaoalvontaa koskevia tekstejä lajityypistä riippumatta, uutisista blogikirjoituksiin ja eduskuntakeskusteluihin.

1.3 Aikaisempi tutkimus

Air policingista ei ole aiemmin julkaistu suomenkielistä tutkimusta. Aiheesta on parhailaan tekeillä useita tutkimuksia Maanpuolustuskorkeakoulun eri kursseilla. Kansainvälisesti air policingia on tutkittu lähinnä sotilasstrategisesta näkökulmasta eri maiden sotakouluissa. Näissä tutkimuksissa air policingin määritelmä poikkeaa tässä tutkimuksessa käytetystä, sisältäen myös kriisinhallintaan ja avoimeen sodankäyntiin kuuluvan toiminnan. Vaihtoehtoinen käsite on air control²⁴, joka korostaa konkreettisen voimankäytön aspektia. Sitä käytetään erityisesti historiallisessa tutkimuksessa.

²¹ Rahkonen 2006, 25.

²² Reunanen 2003, 11–12.

²³ Rahkonen 2006, 18.

²⁴ Air Policing during the Inter-War Years 2011.

Historiallisesti painottunut tutkimus on keskittynyt Ison-Britannian kuninkaallisten ilmavoimien RAF:n toimintaan maailmansotien välisenä aikana. Aihetta ovat tutkineet brittiläiset ja yhdysvaltalaiset upseerit. RAF:n air control -doktriinia on tutkittu pääasiassa tapaus-tutkimuksen avulla. Tavoitteena on ollut tehdä johtopäätöksiä air controlin vaikuttavuudesta ja doktriinin käyttökelpoisuudesta nykyaikaisissa, epäsymmetrisissä konflikteissa.²⁵ RAF:n 1920-luvulla silloisessa Mesopotamiassa käyttämiä metodeja on esimerkiksi verrattu Yhdysvaltojen ja liittouman menetelmiin nykyisessä Irakissa 1990-luvulla²⁶. Air policingia on tutkittu myös kehitysnäkymien kannalta, keskittyen kriisinhallintaan ja konfliktien estämiseen tähtäävään toimintaan²⁷. Yksinomaan rauhanomaiseen ilmatilan koskemattomuuden valvontaan ja turvaamiseen keskittyvää tutkimusta ei ole tehty. Sen sijaan ilmavoimien käytöstä ja vaikuttavuudesta turvallisuuspoliittisena välineenä kirjoitetaan jatkuvasti²⁸.

Turvallisuuspoliittista keskustelua on tutkittu Suomessa muun muassa sotatieteiden, journalistiikan ja valtio-opin alalla. Sotatieteisiin kuuluvan strategiantutkimuksen väitöskirjassaan Linnéll hyödynsi muun muassa eduskuntakeskusteluja tutkiessaan uhkakuvien rakentamista vuoden 2004 turvallisuus- ja puolustuspoliittiseen selontekoon²⁹. Hänen näkemyksensä mukaan prosessia ohjasi muun muassa konsensushakuisuus³⁰. Rahkonen on tiedotusopin väitöskirjassaan tutkinut Suomen Nato-jäsenyydestä vuosina 2003–2004 käytyä julkista keskustelua³¹. Tutkimuksessa selvitettiin Nato-keskustelun rakenteita ja demokraattisuutta sekä journalismin kentän vaikutusta Nato-keskusteluun. Saman tieteenalan pro gradu -työssään Antin tutki Nato-keskustelua vuoden 2006 presidentinvaaleissa³². Nato-keskustelu oli tutkimuksen kohteena myös Raunion journalistiikan pro gradu -tutkielmassa, jossa analysoitiin neljän suomalaisen puoluelehden pääkirjoitusten retoriikkaa ja vaikuttavuutta³³.

²⁵ Ks. esim. Murphy 2009.

²⁶ Rundquist 2009.

²⁷ Erickson 2007.

²⁸ Ks. esim. Air Power Review 2010.

²⁹ Linnéll 2009, erityisesti luku 7.

³⁰ Em., 343–345.

³¹ Rahkonen 2006.

³² Antin 2007.

³³ Raunio 2003.

Strategiantutkimuksen alalla Raitasalo on tutkinut kansainvälisen turvallisuusympäristön muutoksen vaikutuksia Suomen puolustusjärjestelmän kehittämisen perusteisiin kylmän sodan jälkeisenä aikana³⁴. Eräänä näkökulmana tutkimuksessa oli puolustusvoimien tehtävien muutos. Suomen sotilaallisen liittoutumattomuuden merkityksen ja vaikutusten arviointi esiintyy puolestaan jatkuvasti politiikan tutkimuksen agendalla³⁵. Kylmän sodan päättymisen jälkeisestä Suomen ulkopoliittisen linjan muutoksesta ovat kirjoittaneet muun muassa Linnéll ja Raitasalo³⁶.

³⁴ Raitasalo 2008.

³⁵ Kts. esim. Tierala 2006 tai Kangaspuro & Matinpuro 2003.

³⁶ Linnéll & Raitasalo 2009.

2 TUTKIMUSAINEISTO JA -MENETELMÄ

Tutkimuksessa sovellettiin Lappalaisen kuvaamaa aineistolähtöistä politiikan tutkimuksen prosessia. Lähtökohtana oli kolmiosainen käsitys politiikasta tai poliittisesta toiminnasta. Ensinnäkin, poliittinen toiminta on tilannesidonnaista. Vuonna 2009 tehdyt päätökset Islannin ilmavalvonnasta on arvioitava silloisessa kontekstissa, ja vuoden 2012 valinnat taas tuolloin vallinneen tilanteen perusteella. Toiseksi, politiikka voi ilmetä missä tahansa, ei siis esimerkiksi pelkästään tietyissä muodollisen vallan organisaatioissa kuten eduskunnassa. Myös internetissä ilmestyvän lehden blogifoorumilla voidaan käydä poliittista keskustelua. Kolmanneksi, poliittista toimintaa määrittävät seuraavat kriteerit: joku asia tai tilanne määritetään ongelmaksi, ja tuohon ongelmaan esitetään ratkaisuja. Oleellista on, että ongelman määrittelyyn ja ratkaisuvaihtoehtojen esittämiseen osallistuu useita toimijoita, joiden välille syntyy kilpailua tai väittelyä. Mikäli kukaan ei tartu yksittäiseen ongelmaan ja ratkaisuesitykseen, on kyseinen asia poliittisesti kuollut.³⁷

Aineistokeskeinen tutkimusprosessi lähtee ideasta, jonka jälkeen perinteisemmästä tutkimuskaavasta poiketen³⁸ siirrytään suoraan aineistoon tutustumiseen. Idean kehittäminen ja ongelman määrittely tapahtuu samanaikaisesti aineistoon tutustumisen kanssa. Samalla tarkastellaan, onko aineistoa riittävästi, mahdollistaako se uuden näkökulman aiheeseen ja herättääkö se tutkimuskysymyksiä. Vasta tämän jälkeen perehdytään tutkimuskirjallisuuteen, mikä voidaan toteuttaa tarkoituksenmukaisesti aineistolähtöisenä. Prosessi etenee johdonmukaisesti aineiston analyysiin ja reflektioon.³⁹

2.1 Aineiston kuvaus

Empiirisen aineiston kokoamisessa tavoitteena oli hankkia kattava kuva Islannin ilmavalvontaa koskevasta julkisesta keskustelusta turvallisuuspoliittisesta päätöksenteon huipulta lähtien. Työekonomisista syistä päätettiin tutkia kirjallista corpusta ja jättää esimerkiksi tv- ja radioaineisto tutkimuksen ulkopuolelle. Aineiston keruu toteutettiin lähestyen aihetta neljästä eri näkökulmasta.

³⁷ Lappalainen 1997, 80–102.

³⁸ Perinteinen tutkimuskaava Lappalaista (1997) mukailleen: aiheen valinta, kirjallisuuden etsintä, sisällön suunnittelu, tutkimustehtävän määrittely, teoriaustan kehittäminen, kirjallisuuden ymmärtäminen, empiirisen aineiston keruu, analyysimenetelmien soveltaminen, aineiston käsittely, tulosten liittäminen teoriaan, tulosten synteesi, raportointi ja työn kriittinen arviointi. Lappalainen kritisoi tutkimuskirjallisuuden korostamista ennen aineistoon tutustumista.

³⁹ Lappalainen 1997, 80–102.

Ensiksi aineistoon koottiin Islannin ilmavalvontaa käsittelevät eduskuntakeskustelut. Tämä tarkoittaa eduskunnan täysistuntojen pöytäkirjoja, eli litterointeja täysistuntojen keskusteluista. Eduskunnassa käytävä julkinen keskustelu on todellista, potentiaalisesti merkittävää ja poliittiseen päätöksentekoon vaikuttavaa keskustelua. Se on siten olennaista turvallisuuspoliittisen tutkimuksen kannalta.

Toiseksi, journalismin rooli julkisen keskustelun virittäjänä ja ylläpitäjänä⁴⁰ huomioiden, lähteiksi valittiin levikiltään suurin päivälehti Helsingin Sanomat⁴¹ ja Uusi Suomi, joka edustaa verkkomedian kasvavaa joukkoviestinnän alaa⁴² ja kansalaisjournalismia. Kansalaisjournalismi pyrkii rohkaisemaan ihmisiä osallistumaan keskusteluun ja ongelmien sekä toimintalinjojen määrittelyyn osana demokraattista yhteiskuntaa.⁴³

Kolmanneksi haluttiin varmistaa keskeisten turvallisuuspoliittisten vaikuttajien näkökantojen sisältyminen aineistoon⁴⁴. Aineistoon kerättiin tasavallan presidentin, pääministerin, ulkoministerin ja puolustusministerin sekä puolustusvoimain komentajan Islannin ilmavalvontaa koskevat lausunnot.

Lopuksi aineistoon lisättiin vielä turvallisuuspoliittisen keskustelun foorumeina profiloituneet sotilaslehdet Kylkirauta ja Sotilasaikakauslehti. Ensin mainittua julkaisee Kadettikunta ry ja jälkimmäistä Upseeriliitto ry.

⁴⁰ Nieminen & Pantti 2009, 136.

⁴¹ Tilastokeskus 2012, 64.

⁴² Em., 66.

⁴³ Reunanen 2003, 10.

⁴⁴ Sotilaallinen maanpuolustus 2002, 8–9.

Kaavio 1: Tutkimusaineisto lähteiden mukaan eriteltynä

Kaavio 1 näyttää aineiston koostuvan 118 tekstistä, joista 108 on vuodelta 2012. Eduskunnan täysistuntojen pöytäkirjoja on aineistossa 13, joista kaksi on vuodelta 2009, yksi vuodelta 2010 ja kymmenen vuodelta 2012. Sisällöltään mielenkiintoisimmat olivat vilkkaan keskustelun vuoksi suullisten kyselytuntien pöytäkirjat 24.5.2012, jolloin vastaajana oli pääministeri Katainen, ja 18.10.2012, jolloin vastaajana toimi puolustusministeri Haglund.⁴⁵

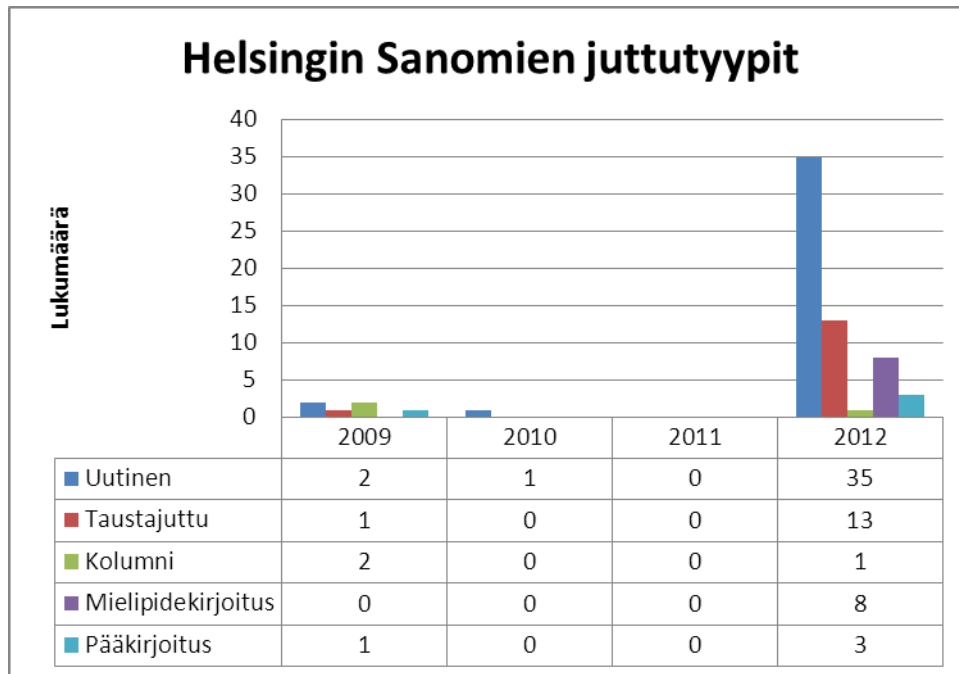
Helsingin Sanomista kerätty aineisto koostuu 67 lehtijutusta eli journalistisesta tuotteesta⁴⁶. Näistä kuusi on vuodelta 2009, yksi vuodelta 2010 ja 60 vuodelta 2012. Jutuissa on uutisia, taustajuttuja, kolumneja, mielipidekirjoituksia ja pääkirjoituksia. Uutinen on neutraaliksi tarkoitettu ajankohtainen, faktapohjainen todellisuuden kuvaus, jolle on tyypillistä uuden, yllättävän ja merkittävän tiedon kertominen. Taustajuttu tai uutiskommentti on uutisen tulkinnallinen osuus. Kolumni on toimittajan tai toimituksen ulkopuolisen asiantuntijan persoonallinen kannanotto yhteiskunnalliseen keskusteluun. Pääkirjoitus on institutionaalinen kannanotto yhteiskunnalliseen keskusteluun.⁴⁷ Siitä ilmenee lehden linja käsitellyssä asiassa.

⁴⁵ Eduskunnan täysistuntojen pöytäkirjat sekä muu tutkimusaineisto ovat tekijän hallussa.

⁴⁶ Kuutti 1994, 41.

⁴⁷ Em., 36–37 ja 97.

Aiheen yhteiskunnallista merkitystä voidaan pitää tärkeänä jo sillä perusteella, että sitä on käsitelty useaan otteeseen pääkirjoituksessa. Helsingin Sanomien aineiston jakautuminen juttutyypeittäin näkyy kaaviossa 2.

Kaavio 2: Helsingin Sanomien aineiston juttutyytit 2009–2012

Uusi Suomi mainostaa olevansa maan luetuin itsenäinen verkkolehti⁴⁸. Sen toimitettu sisältö painottuu Suomen tietotoimiston uutissähkeisiin, eikä se ollut tämän tutkimuksen kannalta niin kiinnostava kuin verkkolehdeissä julkaistavat blogikirjoitukset⁴⁹. Ne muodostavat foorumin internetissä käytävälle julkiselle keskustelulle. Herkmanin mukaan poliittiset toimijat pitävät blogeja strategisena keinona välttää journalistinen kontrolli ja nostaa esiin omia näkemyksiään haluamassaan ilmiasussa⁵⁰. Poikkeuksena useimmista muista internetin keskustelufoorumeista Uuden Suomen sivuilla osallistuminen keskusteluun tapahtuu yleensä omalla nimellä, mikä vaikuttaa positiivisesti keskustelun tasoon. Aineistoon sisällytettiin kuitenkin vain blogikirjoitukset, ei niihin mahdollisesti liittyviä kommentteja.

⁴⁸ www.uusisuomi.fi.

⁴⁹ Jaakkola 2008, 148–149.

⁵⁰ Herkman 2011, 156.

Uuden Suomen aineisto koostuu 29 blogikirjoituksesta. Ne on julkaistu aikavälillä 11.5. – 20.12.2012. Aktiivisimpia bloggaajia olivat eduskunnan puolustusvaliokunnan puheenjohtaja Jussi Niinistö (ps) viidellä kirjoituksella ja entinen poliittinen valtiosihteeri Risto Volanen (kesk) neljällä kirjoituksella. Eniten kommentoitu blogi oli kansanedustaja Mikael Jungnerin (sd) 30.10.2012 julkaistu kirjoitus ”Islannin ilmatilan valvonta”. Sitä oli vuoden 2012 loppuun mennessä kommentoitu 227 kertaa.

Keskeisten turvallisuuspoliittisten päättäjien kannat tulivat varsin hyvin esiin jo tähän asti kuvatussa aineistossa. Asian varmistamiseksi aineistoon sisällytettiin vielä muutamia tekstejä:

- presidentti Sauli Niinistön puhe maanpuolustuskurssin avajaistilaisuudessa 5.11.2012
- pääministeri Jyrki Kataisen kolumni Turun Sanomissa 3.7.2012
- ulkoministeri Erkki Tuomiojan blogi: Islannin ilmavalvontaa käsittelevät kirjoitukset 28.5.2012, 3.11.2012, 27.11.2012, 28.12.2012
- puolustusvoimain komentajan kenraali Ari Puheloisen lausunto Ylen uutisille 30.10.2012

Kylkirauta ja Sotilasaikakauslehti julkaisivat kumpikin vain yhden Islannin ilmavalvontaa käsittelevän kirjoituksen vuonna 2012. Kylkiraudan artikkeli käsitteli upseeriston arvo- tutkimusta, jossa oli kysytty upseerien mielipidettä muun muassa osallistumisesta Islannin ilmavalvontaan. Sotilasaikakauslehden marraskuun 2012 numerossa toinen pääkirjoitus käsitteli Islannin ilmavalvontaa otsikolla ”Sotilaallisen yhteistyön tekemisen tuskaa”.

Empiirisen aineiston kokoamisessa tehtiin valintoja, jotka ovat väistämättä vaikuttaneet tutkimustuloksiin. Toisentyypinen aineisto, esimerkiksi pelkästään internetin keskustelupalstoilta kerätty corpus, voisi tuottaa tutkimuksen kohteesta erilaisen kuvan. Edellä on pyritty perustelemaan tehdyt valinnat tutkimuksen luotettavuuden parantamiseksi.

Aineistoa voidaan kritisoida Helsingin Sanomien osuuden korostumisesta, joka saattaa tekstien lukumäärän perusteella näyttää liian hallitsevalta. Tutkimusasetelma ei kuitenkaan olisi kestänyt Helsingin Sanomien kaltaisen merkittävän julkisen keskustelun toimijan rajamista otoksen ulkopuolelle. Muut suomalaiset sanomalehdet eivät käsittele turvallisuuspoliittisia aiheita vastaavassa laajuudessa⁵¹. On myös syytä huomioida, että yksittäinen eduskunnan täysistunnon pöytäkirja, joka näkyy tutkimusaineistossa yhtenä tekstinä, voi sisältää määrällisesti suuren aineiston. Vastaavasti Uuden Suomen kirjoitukset ovat pitkiä Helsingin Sanomien lehtijuttuihin verrattuna. Näillä perusteilla aineistossa ei painotu yksittäinen lähde siinä määrin kuin yksinomaan tekstien lukumäärän perusteella voisi päätellä.

2.2 Tutkimusmenetelmä

Tieteenfilosofisesti tutkimus asemoitui konstruktivismiin ja sen sosiaalisesti konstruktioismiksi kutsuttuun suuntaukseen, jossa todellisuuden ja sen ilmiöiden merkityksiä pidetään sosiaalisesti ja kielellisesti tuotettuina rakenteina⁵². Kaikki kielen käyttö nähdään konstruktioivisena toimintana, joka rakentaa erilaisia versioita todellisuudesta. Versioita voidaan synnyttää tietoisesti tai ne voivat syntyä tiedostamatta, kun ilmiöitä yritetään tehdä ymmärrettäviksi.⁵³

Sosiaalisen konstruktioismin eri suuntauksista tutkimus nojasi väljään konstruktioismiin, jonka mukaan fyysikaalinen todellisuus on olemassa, riippumatta ihmisen representaatioista. Tiukemman suuntauksen mukaan ihmisen on mahdoton olla suorassa kosketuksessa maailmaan, koska maailman ja ihmisen välissä on aina symbolisen tason merkitysrakenteita, kuten kielellisiä määritteitä.⁵⁴ Äärikäsityksen mukaan ei ole olemassa mitään todellisuutta subjektien ja niiden välisen vuorovaikutuksen ulkopuolella⁵⁵.

⁵¹ Tutkimuksessa tarkastellulla aikavälillä 2009–2012 esimerkiksi Turun Sanomat julkaisi 25, Aamulehti 24 ja Savon Sanomat 18 Islannin ilmavalvontaa käsittelevää kirjoitusta.

⁵² Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006b.

⁵³ Kantola, Moring & Väliaverronen 1998, 97.

⁵⁴ <https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/tieteenfilosofiset-suuntauksset/sosiaalinen-konstruktioismi>.

⁵⁵ Roos 2001.

Tutkimusmenetelmänä oli sisällönanalyysi, jota voidaan käyttää sekä kvantitatiivisen että kvalitatiivisen tutkimuksen välineenä⁵⁶. Tämän tutkimuksen sisällönanalyysi hyödynsi piirteitä molemmista tutkimusotteista. Aineiston määrällisessä ja laadullisessa jäsentämisessä tuotetut kaaviot on esitetty analyysin tueksi. Painopiste oli laadullisessa tutkimuksessa. Analyysi oli teoriasidonnaista, eli se kytkeytyi sosiaaliseen konstruktionismiin, muttei suoraan pohjautunut siihen tai noussut siitä⁵⁷.

Sisällönanalyysi on menetelmä, jonka avulla pureudutaan kielen käytön sisältöön⁵⁸. Sisällönanalyysi on tekstianalyysia, jossa aineistoa tarkastellaan eritellen, yhtäläisyyksiä ja eroja etsien ja tiivistäen⁵⁹. Tutkittavasta ilmiöstä pyritään muodostamaan tiivistetty kuvaus, joka kytkee tulokset ilmiön laajempaan kontekstiin⁶⁰. Laadullisessa sisällönanalyysissä aineisto pilkotaan ensin pienempiin osiin, käsitteellistetään ja järjestetään lopulta uudelleen kokonaisuudeksi⁶¹.

⁵⁶ Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006a.

⁵⁷ Aaltola & Valli 2001, 136–138.

⁵⁸ Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2005, 157.

⁵⁹ Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006a.

⁶⁰ Tuomi & Sarajärvi 2002, 105.

⁶¹ Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006a.

Tutkimusongelmaan vastaamisen kannalta olennainen analyysin vaihe oli sisällön teemoittelu. Se mahdollistaa keskustelun teemojen esiintymisen ja ilmenemisen tarkastelun ja vertailun.⁶² Teemoittelu toteutettiin lukemalla aineisto useaan otteeseen läpi ja poimimalla sen sisällöstä toistuvia aiheita ja ilmaisuja, ryhmittämällä samankaltaiset löydökset keskenään ja nimeämällä syntyneet ryhmät mahdollisimman kuvaavasti, ja lopuksi poistamalla tai yhdistelemällä määrällisesti pieniksi jääneitä ryhmiä.

Tutkimukseni asemoitui siis konstruktivismiin. Tutkijana tiedostan, että tämä tutkimus on myös konstruktio, joka on syntynyt kielen käytön kautta, tekemieni valintojen seurauksena. Toinen tutkija olisi voinut kerätä samasta aiheesta erityyppisen aineiston tai tarkastella samaa aineistoa erilaisesta näkökulmasta. Kun olen esimerkiksi nostanut keskustelusta esiin teemoja, ymmärrän niiden olevan pohjimmiltaan subjektiivisia valintoja. Puhtaasti objektiivista tutkimusta pidän tieteenfilosofiselta kannalta mahdottomana. Tekemiäni valintoja perustelemalla ja tutkimusprosessia kuvaamalla olen pyrkinyt tieteelliseen luotettavuuteen.

Tutkimuksen luotettavuuden ja pätevyyden jatkuva analysointi tutkimusprosessin edetessä on olennaista laadullisessa tutkimuksessa. Valmiin tutkimuksen luotettavuuden arviointi tapahtuu suhteuttamalla tulokset tutkimuskysymyksiin ja käytettyyn menetelmään.⁶³ Tässä tutkimuksessa käytetty tutkimusmenetelmä soveltuu julkisen keskustelun tutkimiseen ja siten prosessin alussa asetettuihin tutkimuskysymyksiin vastaamiseen. Väitän myös, että tutkimustulokset ovat päteviä siinä mielessä, että samoilla kysymyksillä, menetelmällä ja aineistolla toinen tutkija olisi saanut samansuuntaiset tulokset. Tutkimuksen aineistoon liittyy kuitenkin tiettyjä luotettavuusriskejä.

Corpus painottui lyhyelle ajanjaksolle toukokuusta 2012 saman vuoden loppuun. Teksteistä yli puolet oli yhden lehden eli Helsingin Sanomien julkaisemia kirjoituksia. Aktiivisten osallistujien määrä julkisessa keskustelussa oli vähäinen. Näiden tekijöiden yhteisvaikutus on saattanut vääristää tutkimustuloksia ja siten air policingista tehtyjä johtopäätöksiä. Aineistoon liittyvä reflektio herätti myös kysymyksen, onko ylipäätään perusteltua tutkia julkista keskustelua yksinomaan kirjallisen aineiston avulla. Joukkoviestinnän kenttää hallitsevan television osuuden puuttuminen on mahdollisesti vääristänyt tutkimustuloksia. Nämä tutkimuksen luotettavuuteen liittyvät seikat on lukijan syytä huomioida.

⁶² Eskola & Suoranta 1999, 175–182.

⁶³ Hirsjärvi, Remes & Sajavaara, 217–218.

2.3 Tutkimuksen kulku

Aloitin analyysivaiheen lukemalla koko corpusen tekstit läpi useaan kertaan. Lukiessani pyrin hahmottamaan määrällistä ja laadullista yleiskuvaa aineistosta. Samalla totesin, että aineistossa on riittävästi tarttumapintaa analyysin tekemiseksi puolustusvoimien tehtävien ja Suomen sotilaallisen liittoutumattomuuden kannalta. Kokosin lähteiden mukaan eritellyt ajalliset taulukot aineistosta ja kirjoitin kronologisen kuvauksen tapahtumien ja keskustelun kulusta. Seuraavaksi siirryin varsinaiseen sisällönanalyysiin.

Ensimmäisessä vaiheessa analysoin koko aineistoa vuodelta 2012, tavoitteena tunnistaa ja nimetä julkisen keskustelun teemat. Samassa yhteydessä tarkastelin myös keskustelun ajallista vilkkautta ja eri toimijoiden osallistumista. Johtopäätöksistä muodostui vastaus ensimmäiseen tutkimuskysymykseen: minkälaista julkista keskustelua Suomessa käydään Islannin ilma-valvonnasta.

Toisessa vaiheessa analysoin vain sitä osaa aineistosta, jossa käsiteltiin puolustusvoimien tehtäviä ja Suomen sotilaallista liittoutumattomuutta. Tavoitteena oli kummankin aiheen osalta selvittää, miten paljon asiasta on keskusteltu, mitkä toimijat ovat käyneet keskustelua ja mitä argumentteja he ovat käyttäneet. Tämä analyysi vastasi toiseen tutkimuskysymykseen: miten julkisessa keskustelussa ilmenevät turvallisuuspoliittiset näkökulmat Islannin ilma-valvonnasta puolustusvoimien lakisääteisten tehtävien ja Suomen sotilaallisen liittoutumattomuuden kannalta.

Lopuksi tein kahden edeltävän vaiheen perusteella johtopäätöksiä vastatakseni viimeiseen tutkimuskysymykseen: mitä julkisen keskustelun ja sen edellä mainittujen näkökulmien perusteella voidaan päätellä air policingista turvallisuuspoliittisena kysymyksenä Suomessa.

3 ISLANNIN ILMAVALVONTAA KOSKEVA JULKINEN KESKUSTELU

3.1 Islannin ilmavalvonnan kronologia⁶⁴

Islannin ilmavalvonnan toteuttaminen pohjoismaisena yhteistyönä oli yksi 13 ehdotuksesta Norjan entisen ulkoministerin Thorvald Stoltenbergin raportissa pohjoismaisesta ulko- ja turvallisuuspoliittisesta yhteistyöstä helmikuussa 2009⁶⁵. Ehdotus ei tuolloin juuri saanut kannatusta. Huhtikuussa 2009 sekä Pohjoismaat että Nato ilmaisivat kielteisen kantansa. Suomen eduskunnan puolustusvaliokunta kannatti yksimielisesti ehdotuksen hylkäämisestä. Islannin ilmavalvonnan pohjoismaisen toteutuksen tiellä nähtiin taloudellisia, poliittisia ja oikeudellisia esteitä.

Toukokuussa 2012 Islannin hallitus lähetti Suomelle ja Ruotsille kirjeen, jossa näitä pyydettiin osallistumaan rauhan aikaiseen ilmavalvontaan Islannissa pohjoismaisen yhteistyön hengessä. Suomi aloitti valmistautumisen air policing -operaatioon tunnistuslentotoiminta mukaan lukien. Kesäkuussa 2012 valmistelu alkoi venyä Ruotsin kantaa odottaessa. Lisäksi selvitettiin lakimuutoksien tarpeellisuutta ennen operaation toteuttamista. Elokuussa 2012 suunnitelma Suomen ja Ruotsin omista valvontajaksoista Islannissa vaihtui osallistumiseksi Norjan valvontavuoroon. Ilmeisesti Naton päätöksellä tunnistuslentotoiminta määrättiin yksinomaan Norjan vastuulle.

Lokakuussa 2012 oppositio ilmoitti vastustavansa Suomen osallistumista Islannin ilmavalvontaan. Pohjoismaiden pääministerien kokouksessa lokakuun lopulla Suomi ja Ruotsi ilmoittivat yhteisesti valmiudestaan osallistua Islannin ilmavalvontaan. Hallituksen sisältä vasemmistoliitto jätti varauman kantaan, ja yllättäen myös sosiaalidemokraattinen puolue-ryhmä jätti kantansa auki. Naton vastausta osallistumisen hyväksynnästä jäätiin odottamaan vuoden loppuun mennessä. Ruotsissa vallitsi sitä vastoin laaja poliittinen tuki osallistumiselle. Selvittelyt operaation toteuttamisen yksityiskohdista jatkuivat Naton kanssa. Esillä olivat tunnistuslentotoimintaan osallistuminen ja koneiden aseistus.

⁶⁴ Luku 3.1 perustuu tutkimuksen corpuskeeseen, joka on tekijän hallussa.

⁶⁵ Stoltenberg 2009.

Marraskuussa 2012 Suomen ja Ruotsin ulkoministerit tiedottivat Islannin ilmavalvonnan toteutuksen yksityiskohdista. Norja tulisi vastaamaan tunnistuslentotoiminnasta. Suomi ja Ruotsi osallistuisivat vain valvontalentoihin. Suomessa asiasta syntyi vilkas poliittinen keskustelu. Sekä keskustapuolue että perussuomalaiset yhtyivät muutamien sosiaalidemokraattien kansanedustajien vaatimukseen Islannin ilmavalvontaa koskevasta selonteosta. Hallitus lupautui antamaan selonteon alustavasti helmikuussa 2013. Joulukuussa 2012 Nato ilmoitti virallisesti hyväksyvänsä Suomen ja Ruotsin osallistumisen Islannin ilmavalvontaan.

Joulukuussa 2012 julkaistiin myös valtioneuvoston selonteko Suomen turvallisuus- ja puolustuspolitiikasta. Selonteossa puhutaan muun muassa vahvasta sitoutumisesta eurooppalaiseen ja kansanväliseen yhteistyöhön. Tämä näkyy aktiivisessa osallistumisessa EU:n turvallisuus- ja puolustuspolitiikkaan, Nato-kumppanuuteen ja pohjoismaiseen yhteistyöhön. Pohjoismaista yhteistyötä ulko-, turvallisuus- ja puolustuspolitiikassa tiivistetään kunkin maan lähtökohdat huomioiden. Lisäksi todetaan, että turvallisuuspolitiikan tehtävien toteuttaminen edellyttää monipuolisen keinovalikoiman käyttöä.⁶⁶ Islannin ilmavalvonta mainitaan erikseen selonteossa. Sitä pidetään konkreettisena mahdollisuutena tiivistää puolustusyhteistyötä tulevaisuudessa⁶⁷.

Islannin ilmavalvonnan pääasiallinen valmisteluvastuu on ollut puolustusministeriössä, joka on saanut asiassa vahvaa poliittista ohjausta. Keskeisten turvallisuuspoliittisten päättäjien tahtotila on ollut, että Islannin ilmavalvontaan osallistutaan. Osallistuminen tapahtuisi Naton sallimassa laajuudessa. Suomen osallistuminen sidottiin Ruotsin päätökseen. Vastaavasti Ruotsi on seurannut Suomen linjaa asiassa.⁶⁸

⁶⁶ Suomen turvallisuus- ja puolustuspolitiikka 2012, 73.

⁶⁷ Em., 10–11.

⁶⁸ Varvikko 2012.

3.2 Esinäytös vuonna 2009

Islannin ilmavalvonta nousi Suomessa julkiseen keskusteluun helmikuussa 2009, juuri ennen Stoltenberg-raportin julkistamista. ”Suomi halutaan vartioimaan Islannin rajoja”, kirjoitti Helsingin Sanomat 4.2.2009. Helsingin Sanomat käsitteli asiaa myös pääkirjoituksessa 11.2.2009, jonka painopiste oli kuitenkin pohjoismaisessa puolustusyhteistyössä yleisemmin. Seuraavana päivänä 12.2.2009 Stoltenberg-raportin valmistelussa mukana olleet tutkijat Ulla Anttila ja Tuomas Forsberg julkaisivat Helsingin Sanomissa kolumnin, jossa he korostivat pohjoismaisen yhteistyön roolia rauhan rakentamisessa. Viikkoa myöhemmin 17.2.2009 Olli Kivinen vastasi Helsingin Sanomissa kolumnilla, jonka otsikko oli ”Gulliverin siteitä Pohjolaan”. Hän kommentoi kitkerästi, että ”pohjoismailla on niin hyvä leima, että sen turvin voi hyväksyttää vaikeitakin asioita.” Kivinen näki Islannin ilmavalvonnan yrityksenä ”päästä edes keittiön porstuaan osoittamaan uskollisuutta Natolle”. Hän nosti myös esiin juridisen ongelman toisen maan ilmatilan valvomisessa. Enempää keskustelua ei lehden palstoilla syntynyt.

Eduskunnassa Islannin ilmavalvonnasta keskusteltiin huhtikuussa 2009 Pohjoismaiden neuvoston Suomen valtuuskunnan toimintakertomuksen lähetekeskustelun yhteydessä. Kannanotot olivat kielteisiä. Argumentteina esiintyivät Suomen sotilaallinen liittoutumattomuus, ilmatilan valvonta Naton ydintehtävänä ja Suomen puolustusresurssien vähyys. Pohjoismainen yhteistyö muuten nähtiin toimivana ja turvallisuuspoliittisen yhteistyön kehittäminen positiivisena. Kansanedustajat peräänkuuluttivat parlamentaarista tukea yhteistyölle ja konkreettisia projekteja asian eteenpäin viemiseksi.⁶⁹

Kahden seuraavan vuoden aikana Islannin ilmavalvonnasta ei keskusteltu julkisuudessa. Helsingin Sanomat julkaisi yhden aiheeseen liittyvän uutisen vuonna 2010. Siinä uutisoitiin Naton pääsihteerin Anders Fogh Rasmussenin näkemyksiä otsikolla ”Nato haluaa ’merkittävämmät’ suhteet Suomeen”⁷⁰ ja vain sivuttiin Islannin ilmavalvontaa. Vuonna 2010 asia mainittiin yhdessä eduskuntakeskustelussa, yhdessä puheenvuorossa⁷¹.

⁶⁹ Eduskunnan täysistunnon pöytäkirja 22.4.2009

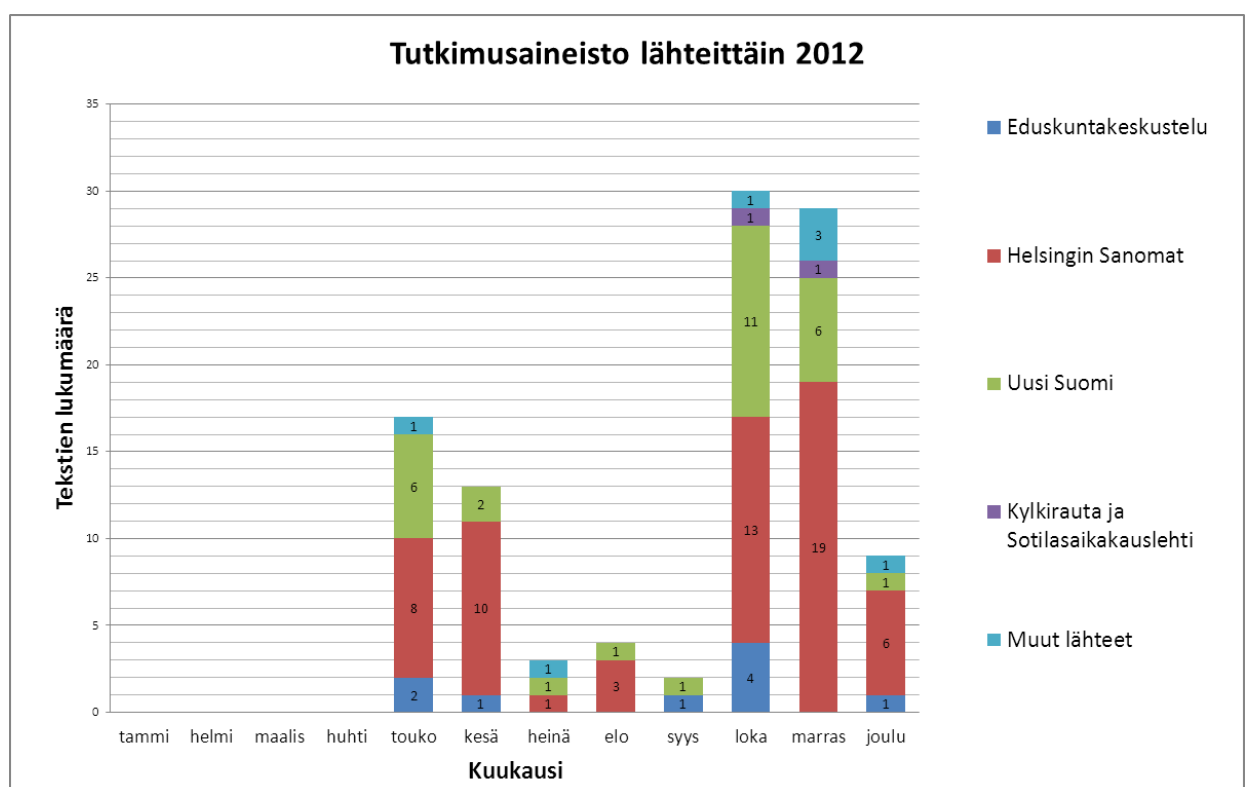
⁷⁰ Helsingin Sanomat 3.3.2010

⁷¹ Eduskunnan täysistunnon pöytäkirja 21.5.2010

3.3 Julkinen keskustelu vuonna 2012

3.3.1 Keskustelun eteneminen

Julkinen keskustelu Islannin ilmavalvonnasta virisi uudelleen toukokuussa 2012. Tuolloin Helsingin Sanomat uutisoi ”Suomen hävittäjät Islantiin”⁷². Samana päivänä julkaistiin ensimmäinen blogikirjoitus aiheesta Uudessa Suomessa⁷³. Toukokuun aikana julkinen keskustelu kävi vilkkaana aineiston lähteissä tasapuolisesti. Islannin ilmavalvontaa käsiteltiin eduskunnan suullisella kyselytunnilla⁷⁴ sekä Helsingin Sanomissa ja Uuden Suomen blogikirjoituksissa.

Kaavio 3: Tutkimusaineisto vuodelta 2012 lähteittäin⁷⁵

⁷² Helsingin Sanomat 11.5.2012.

⁷³ Niinistö, J. 2012. ”Suomi mukaan Islannin ilmavalvontaan?”.

⁷⁴ Eduskunnan täysistunnon pöytäkirja 24.5.2012.

⁷⁵ Teksti tarkoittaa yhtä pöytäkirjaa, lehtijuttua, mielipidekirjoitusta tms. Esimerkiksi sarjassa ”eduskunta” yksi merkintä tarkoittaa yhtä eduskunnan täysistunnon pöytäkirjaa, jossa Islannin ilmavalvontaa on käsitelty, riippumatta siitä, miten paljon asiaa on pöytäkirjassa käsitelty tai kuinka usein se on mainittu.

Kuten kaaviosta 3 tekstien kuukausikohtaisesta tarkastelusta käy ilmi, keskustelun vilkkaus laantui hieman kesäkuussa ja hiipui hyvin pieneksi aikavälillä heinäkuusta syyskuuhun. Lokakuussa keskustelu virisi jälleen hankkeen valmistelujen edettyä. Eduskuntakeskustelu Islannin ilmavalvonnasta ajoittui lokakuun puoliväliin ja sen jälkeen⁷⁶, jolloin vastaavat ministerit olivat käyneet esittelemässä hanketta valiokunnissa. Helsingin Sanomat seurasi eduskuntakeskustelua aktiivisesti ja uutisoi asian etenemisestä muutenkin. Suomen ja Ruotsin lokakuun lopussa antama ilmoitus valmiudesta osallistua Islannin ilmavalvontaan lisäsi myös kansalaiskeskustelun kannanottojen ja osallistujien määrää.

Marraskuussa keskustelu jatkui muun muassa päätöksentekomenettelyn ympärillä. Joulukuussa keskustelu hiipui määrällisesti. Tämä tapahtui huolimatta valtioneuvoston turvallisuus- ja puolustuspoliittisen selonteon julkaisusta ja Naton hyväksynnästä Suomen ja Ruotsin osallistumiselle Islannin ilmavalvontaan.

Tekstien määrä lähteiden mukaan eriteltyinä osoitti melko symmetristä jakaumaa. Tästä voitiin päätellä, että keskustelun ollessa vilkasta, se oli sitä aineiston kaikissa lähteissä. Tässä yhteydessä on huomioitava, että aineiston lähteistä Kylkirauta ja Sotilasaikakauslehti sekä ryhmä muut lähteet muodostivat määrällisesti niin pienen osuuden, että niiden merkitys tällaisessa trendivertailussa on kyseenalainen. Nämä lähteet noudattivat kyllä muun aineiston ajallista ja määrällistä toteumaa, mutta tuolle seikalle ei ole syytä laittaa vastaavaa painoarvoa kuin muun aineiston keskinäiselle vertailulle.

Keskustelun määrällinen huippu oli koko aineiston osalta loka- ja marraskuussa. Tekstien lukumäärällä mitattuna eniten Islannin ilmavalvontaa käsitteli Helsingin Sanomat, joka julkaisi vuoden aikana 60 juttua. Osa niistä oli tosin lyhyitä uutissähkeitä. Palstamillimetreillä mitattuna Uusi Suomi olisi voinut päästä samalle tasolle Helsingin Sanomien kanssa. Blogikirjoitusten pituutta ei ole rajoitettu, ja osa niistä oli varsin pitkiä Helsingin Sanomien juttuihin verrattuna.

⁷⁶ Eduskunnan pöytäkirjat 16.10.2012, 18.10.2012, 23.10.2012 ja 25.10.2012.

3.3.2 Keskustelun teemat

Islannin ilmavalvonnasta käydyn julkisen keskustelun sisällöstä voitiin erottaa teemoja. Teemat ovat aihepiirejä, joita asian yhteydessä on käsitelty, tai asian käsittelyyn liitettyjä määreitä. Lukijan on hyvä huomioida, että tässä analyysin osiossa laskettiin aineistosta esiintymiä, eli montako kertaa tietty asia tai aihepiiri on mainittu. Edellisen alaluvun tarkastelusta poiketen tekstien lukumäärällä ei ollut merkitystä. Yksi teksti voi sisältää 0–n mainintaa kustakin teemasta.

Analyysin tuloksena Islannin ilmavalvontaa koskevasta julkisesta keskustelusta eriteltiin kymmenen sisältöteemaa, joiden alla oli yhteensä 272 esiintymää. Kaaviossa 4 kuhunkin teemaan on liitetty sisältöä kuvaava sitaatti. Teemojen nimeämisessä ei huomioitu toimijoiden suhtautumista Islannin ilmavalvontaan. Nimillä pyrittiin ainoastaan kuvaamaan objektiivisesti kutakin teemaa. Esimerkiksi sotilaallisen hyödyn teema sisältää suhtautumiseltaan myönteisiä, kielteisiä ja neutraaleja mainintoja aiheesta.

1.	Juridiikka ja lainsäädäntö	<i>"Jos tähän tunnistustoimintaan mennään, niin silloin ymmärrykseni mukaan kysymyksen tulevat lainsäädäntöhankkeet myöskin Suomessa."</i> Pertti Salolainen (kok) eduskunnan kyselytunnilla 18.10.2012
2.	Nato ja Suomen liittoutumattomuus	<i>"Hallitus lennättää Suomea Hornetin siivin kohti Nato-jäsenyyttä."</i> Jyrki Yrttiaho (vr) eduskunnan kyselytunnilla 24.5.2012
3.	Pohjoismainen yhteistyö	<i>"Tässä on kysymys uudesta askeleesta, joka on askel syvempään pohjoismaiseen puolustusyhteistyöhön."</i> Puolustusministeri Carl Haglund (rkp) eduskunnan kyselytunnilla 18.10.2012
4.	Puolustusvoimien tehtävät	<i>"Miten tämä sopii puolustusvoimista annettuun lakiin, jossa on määritelty hyvin tarkkaan, mitkä ovat tänä päivänä Puolustusvoimien tehtävät, yksi, kaksi ja kolme tehtävää?"</i> Seppo Kääriäinen (kesk) eduskunnan kyselytunnilla 18.10.2012
5.	Päätöksentekomenettely	<i>"Aikooko hallitus todellakin päättää hankkeesta ilman voimassa olevan lainsäädännön mukaista eduskuntakäsittelyä pelkkänä ilmoitusmenettelynä?"</i> Jyrki Yrttiaho (vr) eduskunnan kyselytunnilla 18.10.2012
6.	Resurssit	<i>"Kun sitten olemme ilmaisseet halun lähteä valvomaan Islannin ilmatilaa, mikä sekin tulee maksamaan, niin siinä tilanteessa sitten suomalaisia varuskuntia laitetaan kiinni..."</i> Markus Mustajärvi (vr) eduskunnan täysistunnossa 29.5.2012
7.	Sotilaallinen hyöty	<i>"Islannin ilmavalvontaan osallistuminen toisi sotilaallisia hyötyjä yhteistoimintakyvyn ja kokemuksen kasvun myötä."</i> Presidentti Sauli Niinistö maanpuolustuskurssin avajaisissa 5.11.2012
8.	Peittely, salailu, harhautus	<i>"Tähän käytetään pohjoismaista yhteistyötä verukkeena, jotta voidaan jatkaa Nato-lähentymistä."</i> Markus Mustajärvi (vr) eduskunnan täysistunnossa 18.12.2012
9.	Avoimuus	<i>"Tässä ei ole mitään pimitettävää. Kaikki tämä käydään hyvin avoimesti läpi myös eduskunnassa heti, kun vaan osataan vastata kaikkiin kysymyksiin."</i> Pääministeri Jyrki Katainen (kok) eduskunnan kyselytunnilla 24.5.2012
10.	Ulkopoliittisen linjan muutos	<i>"Pohjoismaisen yhteistyön laventamisesta ei ole kysymys silloin, jos Suomi menee mukaan Nato-maan ilmatilasta vastaamaan. Se on erittäin iso periaatteellinen linjan tarkennus..."</i> Mauri Pekkarinen (kesk) eduskunnan kyselytunnilla 24.5.2012

Kaavio 4: Keskustelun teemat esimerkein

1. Juridiikka ja lainsäädäntö on teema, joka käsittää lakeihin, sääntöihin ja valtuuksiin liittyvän sisällön. Teeman alle on luokiteltu esimerkiksi aineiston esiintymät Islannin ilma-valvonnan toteuttamiseen liittyvistä haasteista kansainvälisen lain ja toimenpidevaltuuksien osalta. Samoin teemaan liittyivät Suomen laki ja lakimuutosten tarve, tyypillisesti käsitel-täessä osallistumista tunnustuslentotoimintaan. Keskustelijoiden ilmaisu oli usein ympäri-pyöreää, puhuttiin esimerkiksi ”juridisista ongelmista” tarkentamatta ongelmien laatua millään lailla. Myöskään ratkaisuja ei mainittuihin ongelmiin juuri tarjottu, niiden sijaan puhuttiin selvittelyn tarpeesta tai jatkamisesta.

On mahdollista, että osassa tämän teeman alle luokitelluista esiintymistä puhuttiin itse asiassa puolustusvoimien lakisäätteisistä tehtävistä. Tietyissä tapauksissa konteksti implikoi tätä. Ylitulkittamisen välttämiseksi juridiikkaan liittyvät esiintymät sijoitettiin tämän teeman alle, ellei niissä eksplisiittisesti mainittu puolustusvoimien tehtäviä. Tämä on syytä huomioida teemojen määrällisessä tarkastelussa. Väljempi tulkinta olisi nostanut puolustusvoimien tehtävien teeman osuutta.

2. Nato ja Suomen liittoutumattomuus on teema, joka käsittää sotilasliitto Natoon ja Suomen sotilaalliseen liittoutumattomuuteen liittyvän sisällön. Nämä kaksi aihepiiriä esiin-tyivät niin tiiviisti yhdessä, ettei niitä ollut mielekäästä luokitella erillisiksi teemoiksi. Ajoittain niihin liittyi melko voimakasta polarisaatiota, mutta myös neutraali käsittely oli yleistä, painottuen Helsingin Sanomien uutisaineistossa. Pohjoismainen yhteistyö näyttäytyi aineistossa vastaparina tälle teemalle.

Teema sisältää muun muassa Islannin Nato-jäsenyyden ja Suomen sotilaallisen liittoutumat-tomuuden vastakkainasettelua sekä pohdintaa siitä, onko Islannin ilmavalvonta lähentymistä Natoon vai ei. Toisaalta myös puhdasta faktasisältöä Natosta ja sen järjestämästä Islannin ilmavalvonnan rotaatiosta oli paljon.

3. Pohjoismainen yhteistyö on teema, joka käsittää pohjoismaiseen puolustusyhteistyöhön ja yleisemmin poliittiseen yhteistyöhön liittyvän sisällön. Teema esiintyi aluksi yksinään, mutta keskustelun edetessä yhä säännöllisemmin ja tiiviimmin edellä kuvatun Naton ja Suomen liittoutumattomuuden teeman yhteydessä.

Pohjoismaisen yhteistyön teeman alle kuului käsitteen määrittelyä ja puolustusyhteistyön kuvailua. Pohjoismainen puolustusyhteistyö määriteltiin sekä taloudellisesti että sotilaallisesti hyödylliseksi yhteistoiminnaksi. Toisaalta sitä pidettiin peitetarinana oletetulle todelliselle tarkoituserälle, esimerkiksi Nato-jäsenyyden ajamiselle. Pohjoismaisen yhteistyön teemaan kuului myös narratiivi Islannin eli toisen pohjoismaan avunpyynnöstä Suomelle ja Ruotsille ja vastauksesta tuohon pyyntöön.

Suhtautumisessa pohjoismaiseen puolustusyhteistyöhön ilmeni aineistossa muutoksia. Aluksi sitä kannatettiin yleisesti, mutta ajan myötä alkoi esiintyä koko konseptin kyseenalaistavia kannanottoja. Tämä oli mielenkiintoinen ilmiö, koska pohjoismaisen yhteistyön kehittäminen oli kirjattu jo edelliseen valtioneuvoston turvallisuus- ja puolustuspoliittiseen selontekoon vuodelta 2009⁷⁷. Osa pohjoismaisen puolustusyhteistyön kriitikoista oli tuolloin hallitusvastuussa ja antamassa mainittua selontekoa, joka hyväksyttiin eduskunnassa ilman suurta väittelyä aiheesta.

4. Puolustusvoimien tehtävät on teema, joka käsittää puolustusvoimien lakisääteisiin tehtäviin eli sotilaalliseen maanpuolustukseen, viranomaisyhteistyöhön ja kansainväliseen kriisinhallintaan liittyvän sisällön. Teema liittyi usein juridiikan ja lainsäädännön teemaan. Sen alle on luokiteltu vain eksplisiittiset maininnat puolustusvoimien tehtävistä. Teeman sisältöön kuului Islannin ilmavalvontaan osallistumisen periaatteellisen päätöksen ja käytännön toteutuksen käsittely puolustusvoimien tehtävien kannalta.

5. Päätöksentekomenettely on teema, joka käsittää Islannin ilmavalvontaa koskevan poliittisen päätöksentekoprosessin sekä Suomessa että Natossa. Teema esiintyi usein juridiikan ja lainsäädännön teeman yhteydessä. Aineistosta ilmeni, että esimerkiksi eduskunnassa oli koko tarkastellun vuoden 2012 ajan epäselvyyttä menettelystä, jolla Islannin ilmavalvonnasta päätetään. Asiaan liittyi vielä Naton pitkälinen päätöksentekoprosessi, joka hidasti kansallisen prosessin kannalta oleellisten selvitysten etenemistä.

⁷⁷ Suomen turvallisuus- ja puolustuspolitiikka 2009, 48.

Teeman alle kuului kuvailua, väittelyä ja linjauksia siitä, miten Suomi tekee päätöksen osallistumisesta Islannin ilmavalvontaan. Eduskuntakeskusteluissa ilmeni huoli tai epäily eduskunnan ohittamisesta potentiaalisesti sen päättävaltaan kuuluvassa asiassa. Asian epäselvyyttä lisäsi pitkään jatkunut epätietous siitä, toteutettaisiinko Islannin ilmavalvonta operaationa vai harjoitusmuotoisena. Toteutusmuodolla olisi vaikutus uuden lainsäädännön tai valtiosopimuksien tarpeeseen ja siten päätöksentekomenettelyyn. Lopulta hallitus päätyi lupaamaan eduskunnalle selvityksen Islannin ilmavalvonnasta alkuvuodesta 2013.

6. Resurssit on teema, joka käsittää Islannin ilmavalvontaan liittyvän, erilaisia resursseja koskevan sisällön. Teeman alle kuului muun muassa Islannin ilmavalvonnan toteutuksen tunnuslukujen esittelyä ja selittämistä. Resurssilla tarkoitettiin pääasiassa taloudellisia ja sotilaallisia resursseja.

Teemaan sisältyi merkitysten vastakkainasettelua. Islannin ilmavalvonta nähtiin pienen sotilaallisen resurssin kohdentamisena hyödylliseen yhteistoimintaan ja poliittisesti merkittävään solidaarisuuden osoitukseen, ja siten tehokkaana resurssien käyttönä. Vastakkainen näkemys piti sitä suoranaista resurssien tuhlaamisena; hyödyttömänä ja naiivina palveluksena Islannille ja Natolle ilman mitään tietoa vastapalveluksesta. Vastakkainasetteluun liittyi myös ehdotuksia Islannin ilmavalvontaan tarvittavan resurssin paremmasta käytöstä, esimerkiksi kertausharjoituksiin tai vanhustenhuoltoon.

7. Sotilaallinen hyöty on teema, joka käsittää Islannin ilmavalvonnan käytännön toteutukseen liittyvän, sotilaallisen hyödyn suhteen käsitellyn sisällön. Sotilaallinen hyöty tarkoittaa aineistossa lähinnä taktista hyötyä. Argumenttien tueksi käytetyissä esimerkeissä puhutaan usein vain yksittäisen lentäjän saamasta opista ja kokemuksesta, ei laajemmista asiakokonaisuuksista.

Teeman alle kuuluu ilmavoimien ja Hornet-lentäjien suorituskyvyn ja harjoittelutarpeen arviointia sekä Islannin toimintaympäristön ja lentotoiminnan kuvailua sotilaallisen hyödyn arvioimiseksi. Teema esiintyi usein resurssien teeman kanssa, ja Naton ja Suomen liittoutumattomuuden sekä pohjoismaisen yhteistyön teemojen yhteydessä.

8. Peittely, salailu, harhautus on teema, joka käsittää Islannin ilmavalvonnan valmisteluun ja hankkeen etenemiseen liittyvän sisällön, jossa ilmenee epäilyjä peittelystä ja harhauttamisesta. Teema esiintyy aineistossa vastaparina avoimuuden teemalle. Molemmat ovat käsitteinä eri tasolla kuin muut kahdeksan teemaa. Ne ilmentävät avoimen subjektiivisia näkemyksiä asian käsittelytavasta, kun muissa teemoissa faktat tai objektiivisina esitetyt asiat muodostavat valtaosan sisällöstä. Esimerkiksi peittelystä syyttäminen ilmenee aineistossa jokseenkin avoimena spekulointina tai retorisenä keinona, eikä puhuja esitäkään voivansa todistaa syytöksiään oikeiksi.

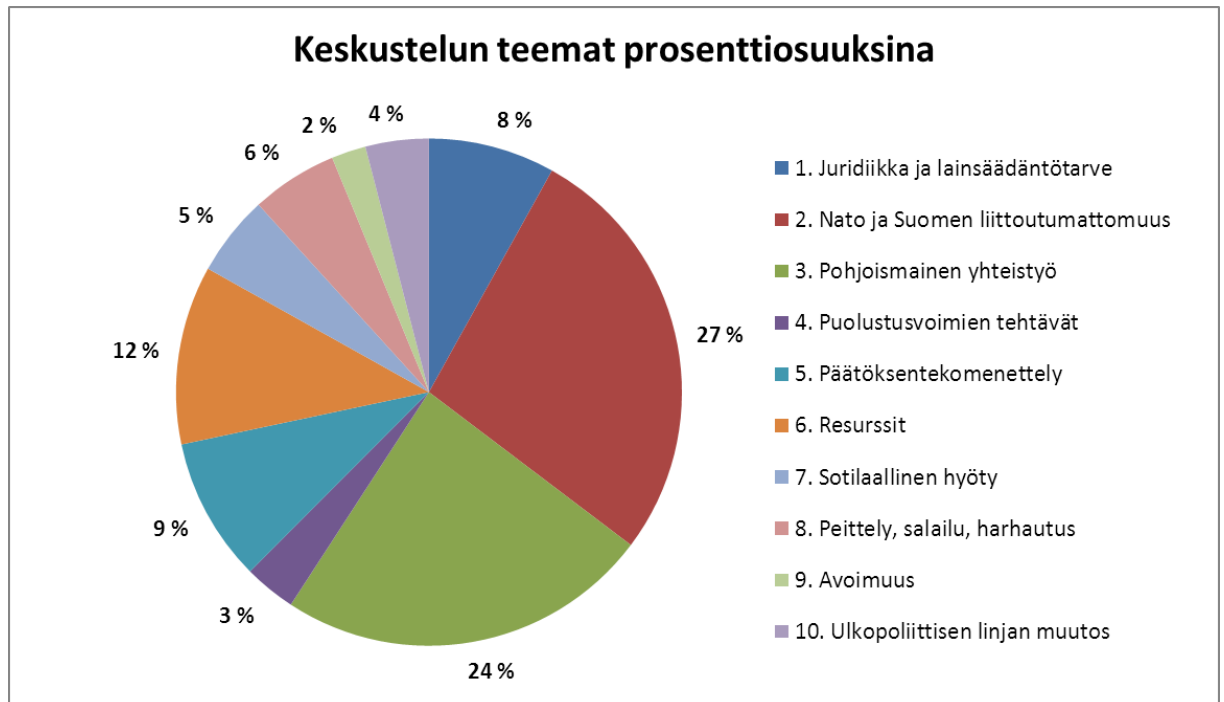
Teeman nimessä esiintyvät kolme sanaa on lainattu suoraan aineistosta. Teemaan sisältyy pääasiassa opposition kansanedustajien ja tavallisten kansalaisten esittämiä epäilyjä ja syytöksiä. Niiden mukaan Islannin ilmavalvonta olisi valmisteltu salassa, ja hanke olisi todellisuudessa hivuttautumista kohti Naton jäsenyyttä, mitä peiteltäisiin pohjoismaisen yhteistyön verukkeella.

9. Avoimuus on teema, joka käsittää Islannin ilmavalvonnan valmistelun ja päätöksenteon avoimuuteen liittyvän sisällön. Teema esiintyy edellisen teeman yhteydessä poliitikkojen pyrkiessä puolustautumaan peittelysyytöksiä vastaan ja vakuuttamaan yleisön hankkeen avoimuudesta.

Kuten peittely, salailu, harhautus on avoimuus teemana tietyllä tapaa retorinen. Pääministeri voi ilmoittaa hankkeen valmistelun olevan täysin avointa, mutta mikäli vastapuoli edelleen näkee asian toisin, on yhteisymmärryksen saavuttaminen hankalaa. Kyse on tilanteesta, jossa on ikään kuin sana sanaa vastaan.

10. Ulkopoliittisen linjan muutos on teema, joka käsittää Suomen ulko- ja turvallisuuspoliittisen linjan tarkennuksiin ja muutokseen liittyvän sisällön. Teema esiintyi aineistossa Naton ja Suomen liittoutumattomuuden sekä päätöksentekomenettelyn yhteydessä.

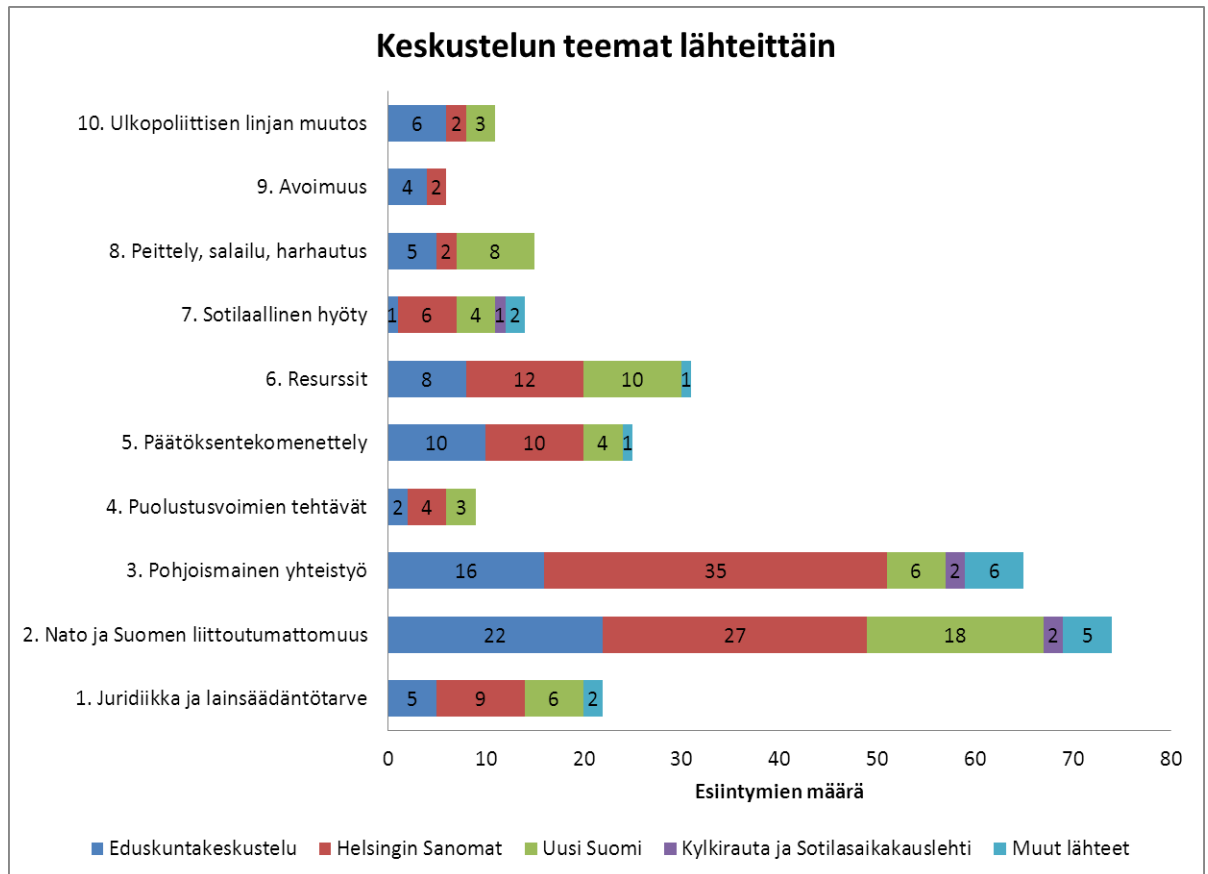
Teeman alle kuului kannanottoja, joissa osallistuminen Islannin ilmavalvontaan nähtiin merkittävänä muutoksena Suomen turvallisuuspoliittisen linjan. Myös vastakkaisia näkemyksiä esiintyi. Niihin liittyi yleensä pohjoismaisen yhteistyön teema. Vuoden 2009 turvallisuus- ja puolustuspoliittisen selonteon mukaisella pohjoismaisen yhteistyön tiivistämisellä perusteltiin sitä, ettei mitään linjanmuutosta ole tapahtunut.

Kaavio 5: Keskustelun teemat prosenttiosuuksina

Kaaviossa 5 esitetään kymmenen sisältöteeman prosentuaalinen jakauma. Lähteistä eritelty 272 esiintymää on luokiteltu edellä esiteltyjen kymmenen teeman alle, minkä jälkeen on laskettu sisältöteemojen prosentuaaliset osuudet. Pienin teema oli avoimuus kuudella esiintymällä, jotka tuottivat kahden prosentin osuuden. Alle viisi mainintaa keränneet teemat jätettiin kokonaan pois analyysistä.

Prosentuaalisesti suurimmat teemat olivat Nato ja Suomen liittoutumattomuus 74 esiintymällä sekä pohjoismainen yhteistyö 65 esiintymällä. Nämä kaksi teemaa hallitsivat keskustelua yhteensä 51 prosentin osuudella. Seuraavina tulivat resurssit 12 prosentin ja päätöksentekomenettely 9 prosentin osuudella. Puolustusvoimien tehtävien teema oli yhdeksällä esiintymällä vain kolme prosenttia keskustelun sisällöstä. Sen osuus olisi kuitenkin suurempi, jos analyysi olisi tehty väljemmällä otteella. Tällöin osa teeman juridiikka ja lainsäädäntötarve esiintymistä olisi sijoittunut puolustusvoimien tehtävien alle.

Kaavio 6: Keskustelun teemat lähteittäin 2012

Kaavion 6 avulla voidaan tarkastella teemojen jakautumista eri lähteiden mukaan. Lähteistä poimitut 272 esiintymää luokiteltiin edellä esiteltyjen kymmenen teeman alle. Kaaviosta ilmenee, että teemat jakoutuivat lähteisiin kohtuullisen tasaisesti. Kaikkia kymmentä teemaa käsiteltiin vähintään kahdessa lähteessä. Yhtä lukuun ottamatta kaikki teemat esiintyivät kaikissa kolmessa suurimmassa lähderyhmissä: eduskuntakeskusteluissa, Helsingin Sanomissa ja Uudessa Suomessa. Kylkiraudan ja Sotilasaikakauslehden sekä ryhmän muut lähteet kohdalla oli enemmän vaihtelua teemojen esiintymisessä, johtuen luultavasti pienestä otoksesta. Ensin mainitussa lähderyhmissä oli vain kahden tekstin ja jälkimmäisessä seitsemän tekstin aineisto.

Teemoista avoimuus esiintyi vain kahdessa lähteessä, eduskuntakeskustelussa ja Helsingin Sanomissa. Esiintymien puuttuminen Uuden Suomen aineistosta kertoo siitä, etteivät blogikirjoittajat yhdistäneet avoimuutta Islannin ilmavalvontaan. Toisaalta esiintymien puuttumista voidaan selittää myös sillä, että avoimuus oli kaikkiaan määrällisesti pieni teema. Se jäi muiden, tärkeämpinä pidettyjen teemojen varjoon keskustelun edetessä.

Eduskuntakeskusteluissa ja Helsingin Sanomissa käsiteltiin varsinkin frekvenssiltään suurimpia teemoja symmetrisesti. Tosin pohjoismainen yhteistyö sai Helsingin Sanomissa paljon enemmän esiintymiä kuin eduskuntakeskusteluissa. Lehti käsiteli tarkastelujakson aikana pohjoismaista yhteistyötä useaan otteeseen siten, että Islannin ilmavalvonta oli jutun sivujuonne. Nato ja Suomen liittoutumattomuus, resurssit ja päätöksentekomenettely olivat esiintymissä lähes tasalukemissa. Pienempien teemojen kohdalla oli enemmän vaihtelua, mutta näiden lähteiden sisältöteemojen käsittelyä voidaan silti pitää samansuuntaisina. Tämä ei ole yllättävää, koska Helsingin Sanomat kirjoittaa paljon eduskunnan työstä.

Uuden Suomen teemat poikkesivat jossain määrin eduskuntakeskustelujen ja Helsingin Sanomien aineistosta. Tämä johtuu aineiston mielipidekirjoitustyyppisestä luonteesta. Peittelyn, salailun, harhautuksen teema keräsi enemmän esiintymiä ja päätöksentekomenettely selvästi vähemmän esiintymiä kuin kahdessa muussa lähteessä. Merkittävästi vähemmän esiintymiä kuin kaikissa muissa lähteissä oli pohjoismaisen yhteistyön teeman alla.

3.3.3 Keskustelun osallistujat

Islannin ilmavalvonnasta käydyn julkisen keskustelun osallistujien tarkastelulla pureuduttiin siihen, ketkä kävivät keskustelua ja millaista painoarvoa he siihen toivat. Tarkastelu perustui oletukseen, että esimerkiksi pääministerin kannanotoilla on turvallisuuspoliittisessa keskustelussa enemmän painoarvoa kuin tavallisen kansalaisen julkituomilla näkemyksillä.

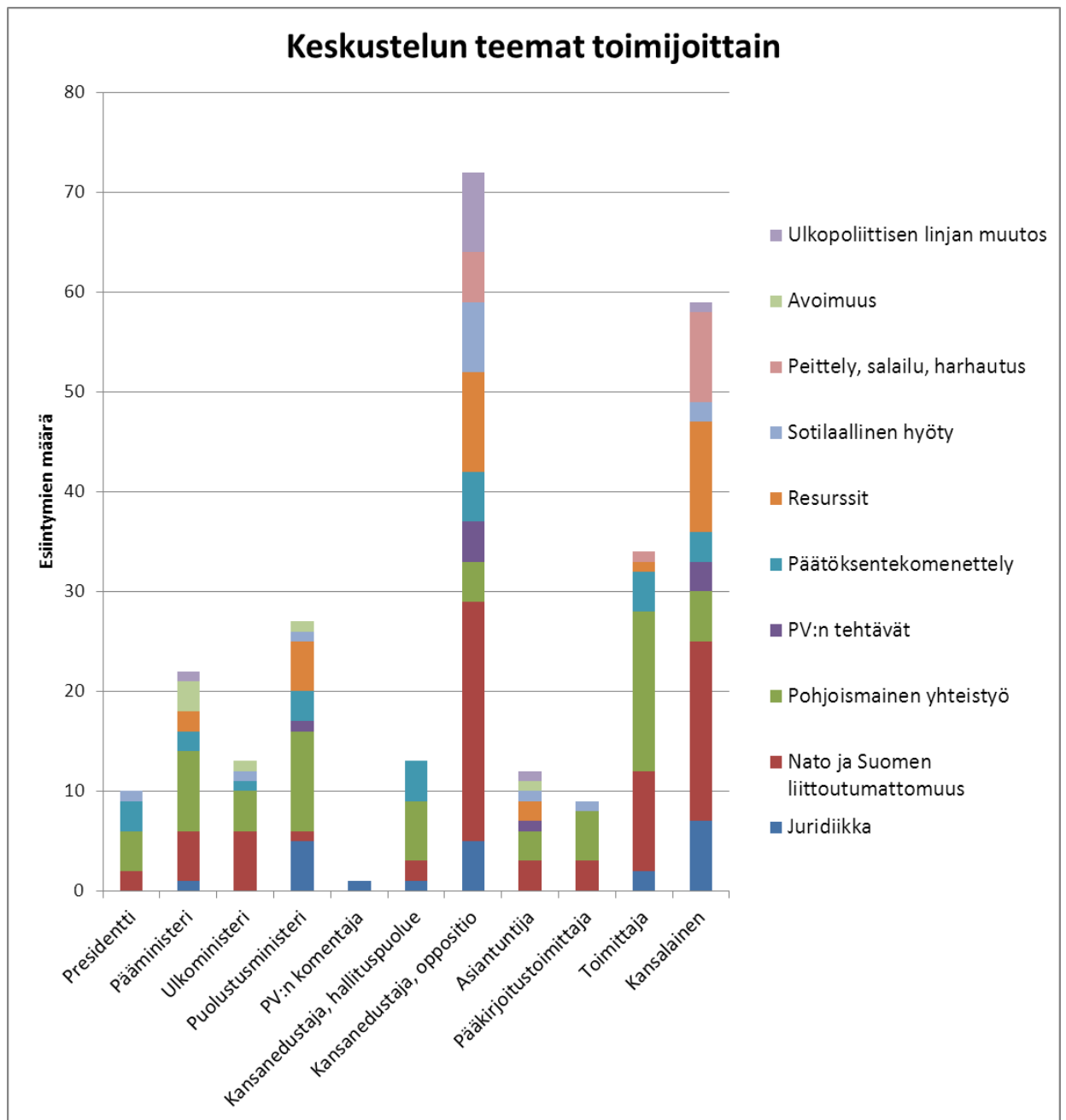
Keskustelun toimijoiden tarkastelua varten aineiston pohjalta määritettiin kymmenen kohdan lista osallistujista. Sisältöteemojen tarkastelun yhteydessä aineistosta poimitut 272 esiintymää jakaantuivat näiden osallistujien ja osallistujaryhmien kesken. Tarkastelu on siten yhteismitallinen edellisen alaluvun tarkastelun kanssa ja kaaviot ovat keskenään vertailukelpoisia.

Keskustelun osallistujista tunnistetut kymmenen roolia olivat yhteiskunnallisen painoarvon mukaisessa järjestyksessä seuraavat: 1) presidentti, 2) pääministeri, 3) ulkoministeri, 4) puolustusministeri, 5) puolustusvoimien komentaja, 6) kansanedustaja, hallituspuolue, 7) kansanedustaja, oppositiopuolue, 8) asiantuntija, 9) pääkirjoitustoimittaja, 10) toimittaja ja 11) kansalainen.

Painoarvon mukainen järjestys olisi voinut olla toisenlainen. Voidaan esittää perusteluja esimerkiksi hallituksen ja opposition kansanedustajien painoarvon määrittämiselle toisin päin medianäkyvyyden perusteella. Käytetty järjestys perustui esiymmärrykseen siitä, että – puolustusvoimain komentaja pois lukien – viidellä ensimmäisellä toimijalla hallituspuolueen kansanedustajaan asti oli tarkasteluaikana poliittinen valta-asema. Puolustusvoimain komentajan rooli poikkesi joukosta, koska hänellä ei virkamiehenä ole vastaavaa poliittista liikkumatilaa kuin muilla toimijoilla.

Oppositiopuolueen kansanedustajia lukuun ottamatta viisi jälkimmäistä eivät olleet poliittisia toimijoita. Toimittajan rooli poikkesi muista. Siinä ei ole kyse mielipidevaikuttamisesta, ainakaan niin selvästi kuin muiden toimijoiden kohdalla. Viitaten aineiston kuvauksessa esiteltyihin juttutyyppeihin, suurin osa toimittajien tuottamasta aineistosta oli objektiivisuuteen tähtäävää raportointia. Toimittaja voi esimerkiksi kirjoittaa uutisen, jossa kuvaillaan tai referoidaan hallituksen ja opposition näkemyksiä. Muut tarkasteltavat toimijat taas pyrkivät lähtökohtaisesti vaikuttamaan yleiseen mielipiteeseen. Siten kaaviota tulkitessa on huomiotava toimittajan kohdalla muita neutraalimpi suhtautuminen käsiteltyihin aiheisiin.

Pääkirjoitustoimittaja oli puolestaan toimittajasta poikkeava rooli, koska pääkirjoituksessa linjataan lehden mielipide käsitteillä olevaan asiaan. Asiantuntijan rooli käsitti tutkijat ja eri ministeriöiden virkamiehet sekä Naton pääsihteerin.

Kaavio 7: Keskustelun teemat toimijoittain

Kaaviossa 7 esitetään tilasto siitä, kuinka monta kertaa kukin toimija käsitteli eri teemoja. Siitä ilmenee, että aktiivisimpia keskustelijoita olivat opposition kansanedustajat ja tavalliset kansalaiset. Presidentti ja vastuulliset ministerit näyttäytyivät kuitenkin yhtä lailla aktiivisina huomioiden, että he olivat yksittäisiä toimijoita. Pääministerin ja puolustusministerin aktiivisuutta selitti myös se, että kumpikin oli vastaamassa, kun Islannin ilmavalvontaa käsiteltiin eduskunnan kyselytunnilla. Hallituspuolueiden kansanedustajat eivät olleet kovin aktiivisia. Myös puolustusvoimain komentaja pysytteli erossa julkisesta keskustelusta. Aineistossa hän kommentoi ainoastaan hankkeen juridista puolta lyhyesti.

Presidentti ja ministerit puhuivat paljon pohjoismaisesta yhteistyöstä. Se näyttäytyi näkökulmana, jonka kautta he halusivat määritellä Islannin ilmavalvonnan. Presidentti käsitteli lisäksi – määrällisessä järjestyksessä – päätöksentekomenettelyä, Natoa ja Suomen liittoutumattomuutta sekä sotilaallista hyötyä. Ministerien käsittelemissä teemoissa näkyi tietty reaktiivisuus. Kaikki kolme puhuivat esimerkiksi avoimuudesta, mikä näyttäytyi reaktiona syytöksiin peittelystä ja harhauttamisesta. Erityisesti pääministeri ja puolustusministeri saivat myös vastata tiedusteluihin erilaisista käytännön kysymyksistä. He ottivat kantaa juridiikkaan, resursseihin ja päätöksentekomenettelyyn. Kaikki kolme käsitelivät Natoa ja Suomen liittoutumattomuutta. Vain pääministeri otti kantaa ulkopoliittisen linjan muutokseen. Vastaavasti vain puolustusministeri käsitteli puolustusvoimien tehtäviä.

Opposition kansanedustajat käsitelivät Islannin ilmavalvontaa kaikkien muiden teemojen paitsi avoimuuden kautta. Ylivoimaisesti eniten he puhuivat Natosta ja Suomen liittoutumattomuudesta, sitten ulkopoliittisen linjan muutoksesta ja resursseista, sekä sotilaallisesta hyödyistä. Päätöksentekomenettely ja puolustusvoimien tehtävät olivat opposition kansanedustajien julkiseen keskusteluun tuomia teemoja. Kansalaisten ohella opposition kansanedustajat olivat ainoa ryhmä, joka puhui peittelystä, salailusta ja harhautuksesta. Siihen liittyi selvästi havaittava epäluulon vire vallassa olevia päättäjiä kohtaan, tai tahto synnyttää mainittu vire.

Kansalaiset osallistuivat keskusteluun yhdeksässä teemassa. He käsitelivät selvästi eniten Natoa ja Suomen liittoutumattomuutta. Seuraavaksi eniten kannanottoja keräsivät resurssit ja peittely, salailu, harhautus. Kansalaiskeskustelua värittäi varsin kova närkästys, joka johtui epäilyistä, että Islannin ilmavalvontaan liittyi todellisten tarkoituksien peittelyä. Kansalaiset esittivät myös useita erilaisia vaihtoehtoja Islannin ilmavalvontaan kohdennettavien resurssien käytölle, esimerkiksi sisäilman valvonta tai vanhustenhuolto.

Kaaviossa 7 ei esitetä keskustelijoiden suhtautumista Islannin ilmavalvontaan. Aineiston perusteella voitiin kuitenkin muuten päätellä, että presidentti ja hallitus ajoivat varsin voimakkaasti osallistumista Islannin ilmavalvontaan, määrittäen sen osaksi tarkoituksenmukaista, tiivistyvää pohjoismaista yhteistyötä. Oppositio ja joukko kansalaisia vastustivat osallistumista. Vastustajien tärkeimpinä perusteluina oli ei-toivottu lähentyminen Natoon, sotilaallisen liittoutumattomuuden mureneminen, resurssien tuhlaaminen ja ulkopoliittisen linjan muutos. Aineistossa luonnollisesti esiintyi myös neutraalia suhtautumista asiaan.

3.4 Yhteenvedo julkisesta keskustelusta

Julkinen keskustelu Islannin ilmavalvonnasta muodostui ajallisesti kahdesta osasta: lyhyestä ja määrältään vähäisestä keskustelusta vuonna 2009 ja vuonna 2012 toukokuusta vuoden loppuun kestäneestä vilkkaasta keskustelusta. Tutkimuksessa keskityttiin tarkastelemaan vuonna 2012 käytyä keskustelua. Tätä kirjoitettaessa⁷⁸ keskustelu jatkuu edelleen, koska asia ei toistaiseksi ole ratkennut. Seuraava askel päätöksenteossa on hallituksen selvitys, jota odotetaan loppukeväälle 2013.

Vuoden 2012 aineistossa oli 108 tekstiä Islannin ilmavalvonnasta, mikä on turvallisuuspoliittiselle keskustelunaiheelle suuri määrä. Keskustelun määrällisiä huippuja olivat touko- ja kesäkuu sekä loka- ja marraskuun vaihde. Eniten tekstejä Islannin ilmavalvonnasta oli Helsingin Sanomissa, seuraavaksi eniten Uudessa Suomessa ja sitten eduskunta-keskusteluissa.

Keskustelun sisällöstä erottui kymmenen teemaa, jotka ovat juridiikka ja lainsäädäntötarve; Nato ja Suomen liittoutumattomuus; pohjoismainen yhteistyö; puolustusvoimien tehtävät; päätöksentekomenettely; resurssit; sotilaallinen hyöty; peittely, salailu, harhautus; avoimuus ja ulkopoliittisen linjan muutos. Näistä Nato ja Suomen liittoutumattomuus sekä pohjoismainen yhteistyö hallitsivat keskustelua yhteensä reilun 50 prosentin osuudella.

Sisältöteemoja käsiteltiin melko tasapuolisesti eri lähteissä. Yhtä eli avoimuutta lukuun ottamatta kaikki teemat esiintyivät kolmessa suurimmassa lähderyhmissä: eduskunta-keskusteluissa, Helsingin Sanomissa ja Uudessa Suomessa. Teemojen määrällinen käsittely noudatteli samoja linjoja eduskuntakeskusteluissa ja Helsingin Sanomissa. Uusi Suomi poikkesi painotuksiltaan kahdesta edellisestä. Pienen otannan vuoksi Kylkiraudan ja Sotilas-aikakauslehden sekä muiden lähteiden vertailu jätettiin vähemmälle.

Keskustelun osallistajat ryhmiteltiin 11 roolin alle. Roolit olivat yhteiskunnallisen painoarvon mukaisessa tärkeysjärjestyksessä presidentti, pääministeri, ulkoministeri, puolustusministeri, puolustusvoimain komentaja, hallituspuolueen kansanedustaja, opposition kansanedustaja, asiantuntija, pääkirjoitustoimittaja, toimittaja ja kansalainen. Presidentti ja ministerit korostivat pohjoismaisen yhteistyön teemaa. Opposition kansanedustajat ja kansalaiset puhuivat eniten Natosta ja Suomen liittoutumattomuudesta.

⁷⁸ Huhtikuu 2013.

Keskustelussa voitiin nähdä päämäärätietoista viestintää ja poliittista toimintaa. Teemoissa oli tunnistettavissa viestejä, joita poliittiset toimijat pyrkivät saamaan läpi. Pohjoismaisen yhteistyön suuri osuus aineistossa kertoi siitä, miten vallassa olevat poliitikot pyrkivät määrittämään asian. Vastaavasti peittely, salailu, harhautus oli teema, jota poliittisen opposition toimijat halusivat pitää esillä. Reaktiona jälkimmäiseen muodostui avoimuuden teema, kun hanketta ajaneet poliitikot puolustautuivat peittelysyytöksiä vastaan. Avoimuuden korostaminen tuskin oli alun perin osa heidän viestintästrategiaansa.

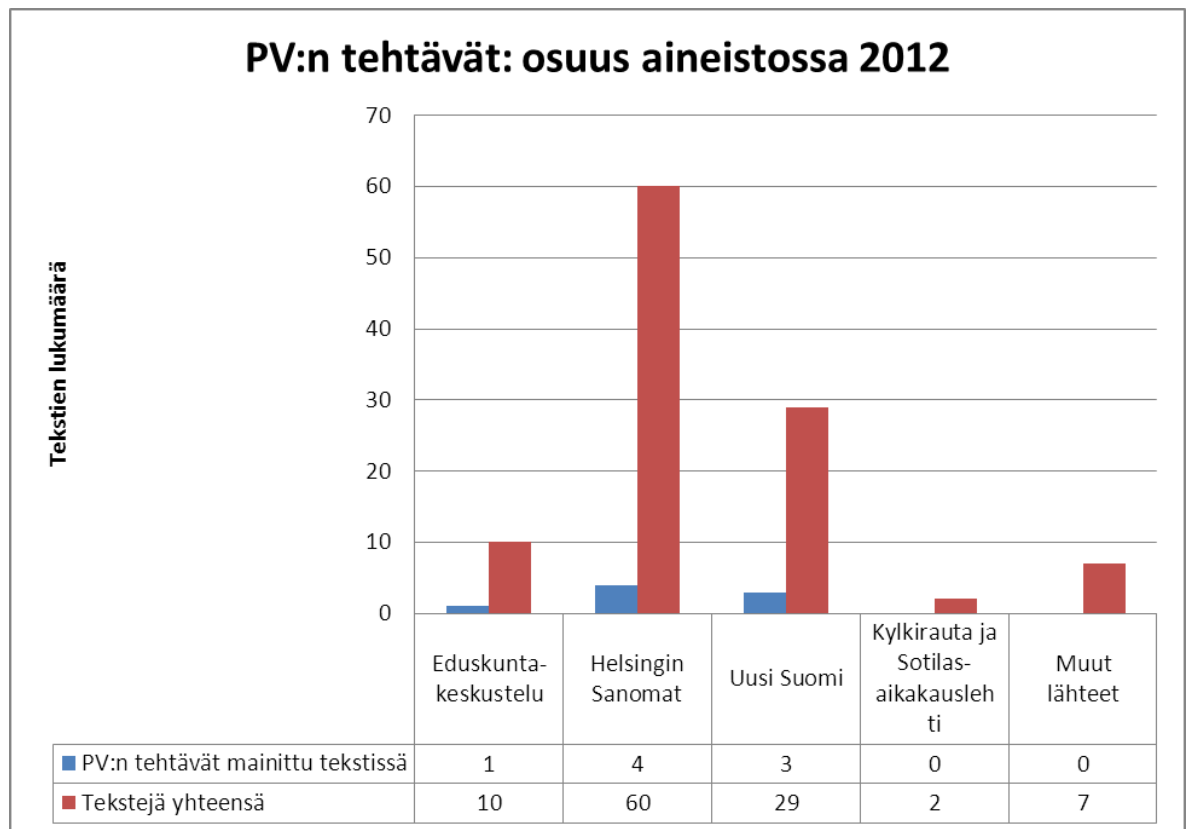
Julkisessa keskustelussa muodostui verrattain nopeasti kaksi vastakkaista leiriä, jotka argumentoivat Islannin ilmavalvontaan osallistumisen puolesta ja vastaan. Islannin ilmavalvonnan vastustajat muodostivat julkisessa keskustelussa määrällisen enemmistön, joka näyttäytyi myös äänekkäämpänä ja retorisesti värikkäämpänä. Islannin ilmavalvontaa ajavilla toimijoilla oli enemmän poliittista painoarvoa takanaan. Kumpikaan osapuoli ei onnistunut vakuuttamaan toista, eikä keskustelun tuloksena syntynyt yhteistä mielipidettä tai konsensusta.

4 ISLANNIN ILMAVALVONTA PUOLUSTUSVOIMIEN LAKISÄÄTEISTEN TEHTÄVIEN KANNALTA

"Miten tämä sopii puolustusvoimista annettuun lakiin, jossa on määritelty hyvin tarkkaan, mitkä ovat tänä päivänä Puolustusvoimien tehtävät, yksi, kaksi ja kolme tehtävää?" - Kansanedustaja Seppo Kääriäinen (kesk) eduskunnan kyselytunnilla 18.10.2012⁷⁹

4.1 Osuus julkisessa keskustelussa

Islannin ilmavalvontaa koskevassa julkisessa keskustelussa puolustusvoimien lakisääteisiä tehtäviä käsiteltiin hyvin vähän. Keskustelu keskittyi pääasiassa Natoon ja Suomen liittoutumattomuuteen sekä pohjoismaiseen yhteistyöhön.

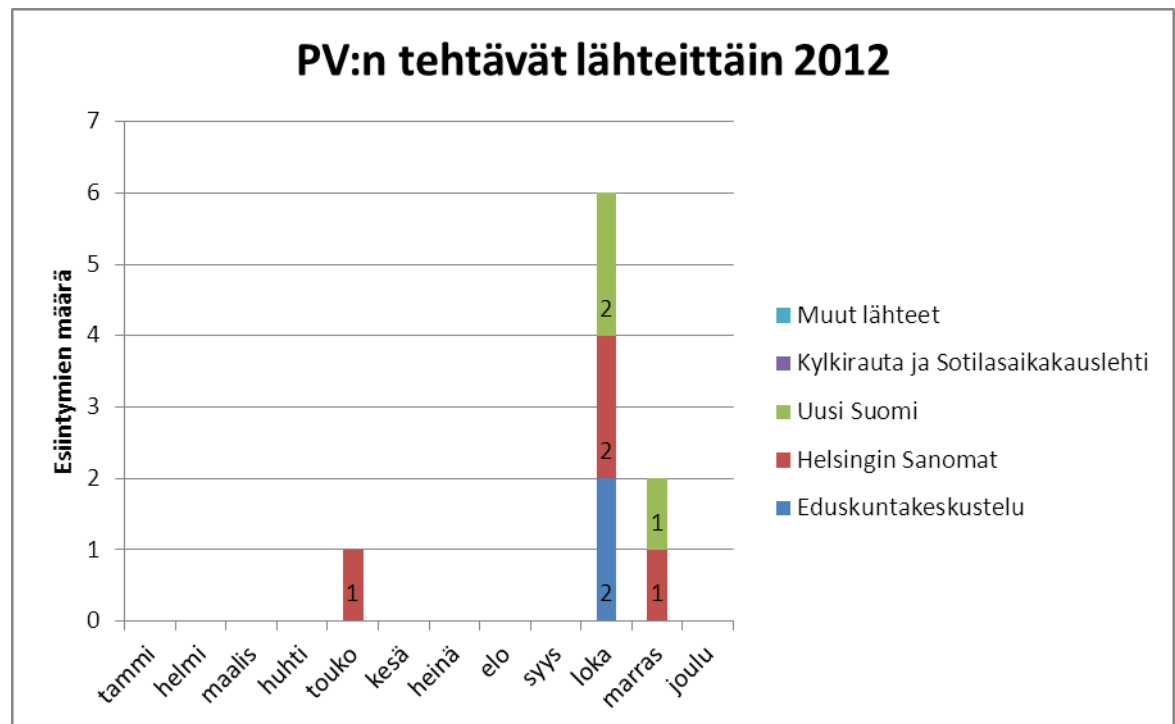
Kaavio 8: Puolustusvoimien tehtävien osuus aineistossa⁸⁰

⁷⁹ Eduskunnan täysistunnon pöytäkirja 18.10.2012

⁸⁰ Tästä eteenpäin kaavioissa lyhenne PV tarkoittaa puolustusvoimia.

Kaaviosta 8 nähdään, että puolustusvoimien tehtäviä käsiteltiin yhdessä eduskunta-keskustelussa, neljässä Helsingin Sanomien jutussa ja kolmessa Uuden Suomen blogi-kirjoituksessa. Muissa lähteissä ne eivät esiintyneet. Aineiston pohjalta muodostui kuva, että vain muutama valveutunut toimija oli havainnut ristiriidan puolustusvoimien lakisääteisten tehtävien ja toisen suvereenin valtion ilmatilan koskemattomuuden vartioinnin ja turvaamisen välillä. Tämä johtunee lähinnä tietämättömyydestä. On mahdollista, että Islannin ilmavalvonta nähtiin jatkumona merivoimien osallistumiselle operaatio Atalantaan⁸¹, ja siten, virheellisen analogian kautta, kansainvälisenä kriisinhallintana.

Vuorovaikutuksessa muutama muu toimija tarttui puolustusvoimien tehtävien yhteydessä esiin nostettuun ristiriitaan. He eivät tuoneet keskusteluun uutta ainesta, vaan lähinnä toistivat tai referoivat aiemmin esitettyjä argumentteja.

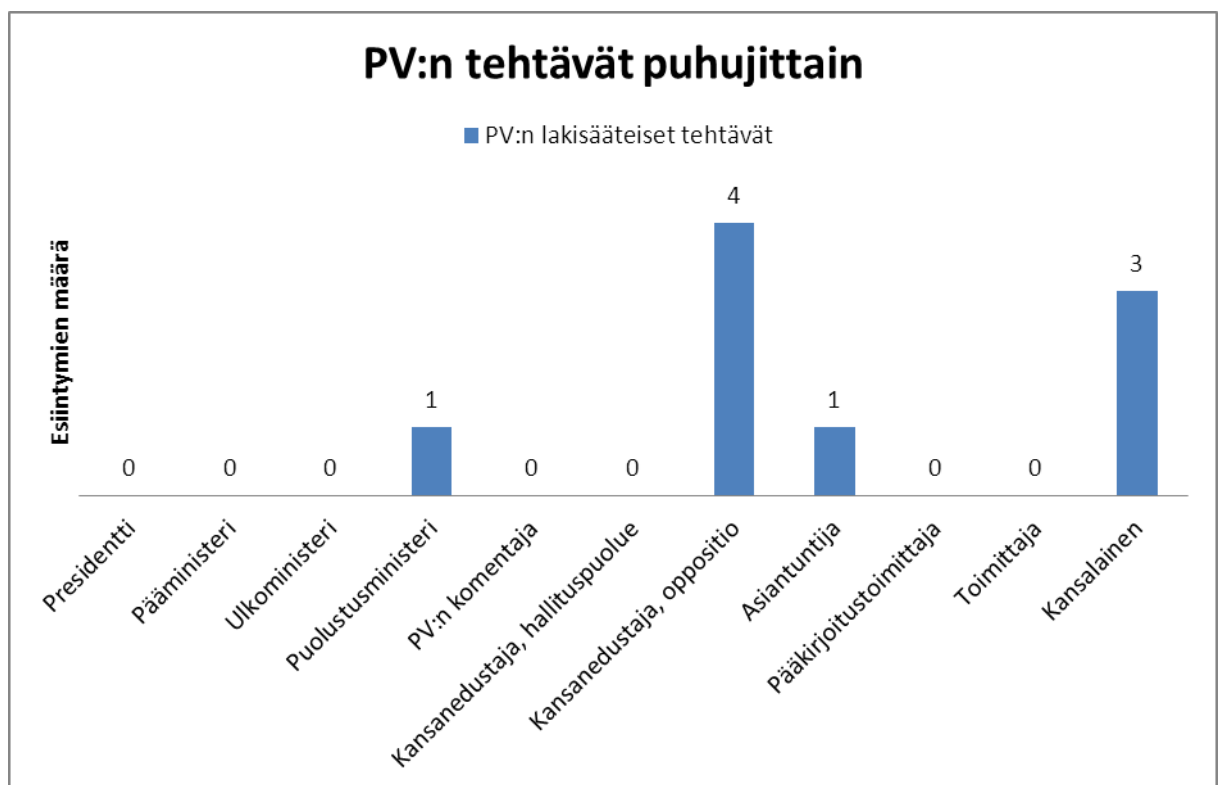

Kaavio 9: Puolustusvoimien tehtävät lähteiden mukaan

⁸¹ Merivoimien miinalaiva Pohjanmaa osallistui vuonna 2011 EU:n sotilaalliseen kriisinhallintaoperaatio Atalantaan, jonka päätehtävänä oli Somalian elintarvikeapua toimittavien Maailman elintarvikejärjestö WFP:n alusten suojaaminen merirosvoja vastaan. www.puolustusvoimat.fi/wcm/Erikoissivustot/atalanta/Suomeksi/Perustieto.

Kaaviosta 9 ilmenee, että ajallisesti puolustusvoimien tehtävien käsittely keskittyi lokakuulle. Tuolloin asia otettiin esille eduskunnan kyselytunnilla, minkä jälkeen eduskuntakeskustelua referoitiin Helsingin Sanomissa, ja aiheeseen tartuttiin myös Uuden Suomen blogeissa. Keskustelu aiheesta hiipui kuitenkin nopeasti. Sen viriäminen uudelleen esimerkiksi eduskunnalle annettavan selonteon yhteydessä ei ole todennäköistä, mikäli Islannin ilmavalvonta toteutetaan lentoharjoituksena.

4.2 Keskustelun osallistujat

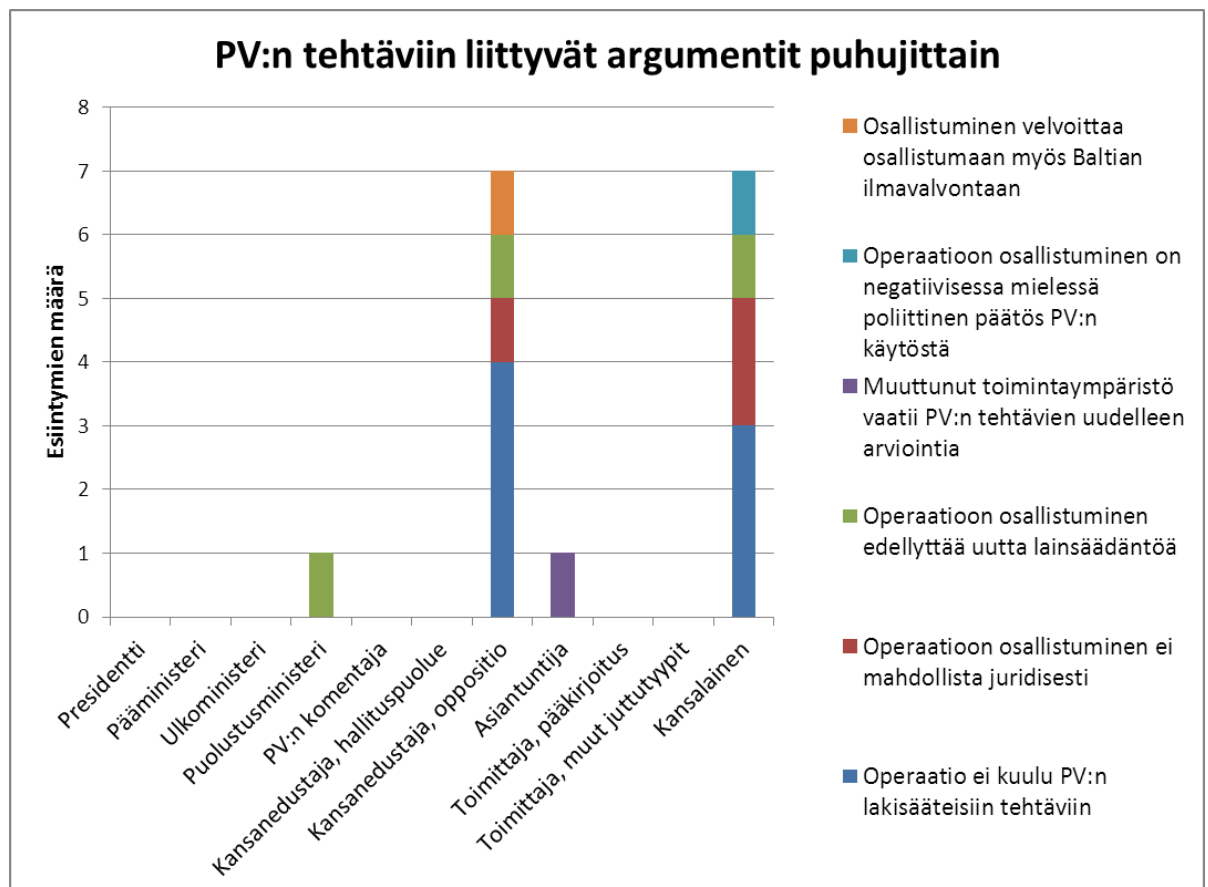
Kaavio 10: Puolustusvoimien tehtävät puhujien mukaan

Kaaviossa 10 esitetään puolustusvoimien tehtäviä käsitelleet keskustelijat. Puolustusvoimien tehtävät nosti keskusteluun mukaan entinen puolustusministeri ja siten turvallisuuspoliittisesti harjaantunut kansanedustaja Seppo Kääriäinen (kesk). Hänen vanavedessään asiaan tarttui muutama muu opposition kansanedustaja, ja sen jälkeen muutama kansalainen blogeissaan. Enempää keskustelua ei asiasta kuitenkaan syntynyt.

Keskustelun hiipumiseen vaikutti se, että puolustusministeri Carl Haglund (rkp) kertoi Islannin ilmavalvonnasta toiminnan luonteen olevan vielä selvittelyn alla. Hän vakuutti, että asia tullaan vielä arvioimaan puolustusvoimista annetun lain suhteen, minkä jälkeen tarvittaessa seuraa asianmukainen käsittely.⁸² Ilmeisesti tämä puheenvuoro joko riitti vakuuttamaan keskustelijat, tai siirsi debatin ajankohtaa tuonemmaksi.

4.3 Argumentit

Keskustelussa Islannin ilmavalvonnasta puolustusvoimien tehtävien kannalta esiintyi seuraavia argumentteja: operaatio ei kuulu puolustusvoimien lakisääteisiin tehtäviin, operaatioon osallistuminen ei ole juridisesti mahdollista ja edellyttää uutta lainsäädäntöä, muuttunut toimintaympäristö vaatii puolustusvoimien tehtävien uudelleen arviointia, operaatioon osallistuminen olisi negatiivisessa mielessä poliittinen päätös puolustusvoimien käytöstä ja osallistuminen velvoittaisi osallistumaan myös Baltian ilmavalvontaan.

Kaavio 11: Puolustusvoimien tehtäviin liittyvät argumentit puhujittain

⁸² Eduskunnan täysistunnon pöytäkirja 18.10.2012

Kaaviosta 11 ilmenee, että yleisin argumentti oli se, että Islannin ilmavalvontaoperaatio ei kuulu puolustusvoimien lakisääteisiin tehtäviin. Tähän liittyen perusteltiin, että siksi operaatioon osallistuminen ei ole juridisesti mahdollista. Erään kriittisen kansalaisen argumentti kohdistui puolustusvoimien käyttöön poliittisena välineenä, jota hän ei periaatteellisesti hyväksynyt. Eräs opposition kansanedustaja piti väistämättömänä, että Islannin ilmavalvontaan osallistumisen jälkeen puolustusvoimia olisi tulevaisuudessa käytettävä myös Baltian ilmavalvontaan, mikä veisi puolustusvoimien käytön yhä kauemmaksi ydin-tehtävistään. Tutkija Charly Saloni-Pasternak, joka sinänsä ei asettunut vastustamaan Islannin ilmavalvontaa, esitti, että puolustusvoimien tehtävät on arvioitava kokonaan uudelleen⁸³. Hänen esitykseensä ei kukaan tarttunut.

Uuden lainsäädännön tarveharkinta oli ainoa hanketta ajavien päättäjien argumentti puolustusvoimien tehtäviä käsiteltäessä. Päättäjistä ainoastaan puolustusministeri otti kantaa koko asiaan, ja hänkin vasta kysyttäessä. Turvallisuuspoliittinen johto ei ilmeisesti pitänyt puolustusvoimien tehtäviin liittyvää ristiriitaa kokonaisuuden kannalta tärkeänä eikä toteutuksen kannalta ongelmallisena, tai ei halunnut ottaa sitä esiin ilmavalvonnan toteutustavan ollessa vielä epäselvä.

4.4 Puolustusvoimien tehtävät – alikeskusteltu aihe

Puolustusvoimien lakisääteisiä tehtäviä käsiteltiin julkisessa keskustelussa Islannin ilmavalvonnasta vain vähän. Keskustelu ajoittui loka- ja marraskuun vaihteeseen, jolloin keskustelu Islannin ilmavalvonnasta oli ylipäättään vilkkaimmillaan. Oppositio nosti asian näyttävästi esiin eduskunnan suullisella kyselytunnilla, mutta keskustelu hiljeni nopeasti. Puolustusvoimien tehtävät jäivät tärkeämpinä pidettyjen seikkojen varjoon.

Keskusteluun puolustusvoimien tehtävistä osallistuivat pääasiassa opposition kansanedustajat ja kansalaiset. Kriittiset äänenpainot olivat hallitsevassa asemassa. Yleisin argumentti oli se, ettei Islannin ilmavalvonta kuulu puolustusvoimien lakisääteisiin tehtäviin. Hanketta ajavista päättäjistä vain puolustusministeri otti kantaa asiaan.

⁸³ Helsingin Sanomat 20.5.2012

Puolustusvoimien lakisääteisiä tehtäviä voidaan pitää aliedustettuna aiheena julkisessa keskustelussa. Islannin ilmavalvontaoperaation ja puolustusvoimien tehtävien välinen ristiriita oli todellinen. Vaikka marraskuussa 2012 alkoi vaikuttaa siltä, että Suomi ei tule osallistumaan operaatioon vaan pelkkään harjoitustoimintaan, oli asia pitkään epäselvä. Sen vuoksi puolustusvoimien tehtävien ja vieraan valtion suvereniteetin valvomisen välinen ristiriita oli tutkimuksessa tarkastellun ajanjakson aikana relevantti. Sen olisi odottanut näkyvän enemmän julkisen keskustelun agendalla. Miksi näin ei tapahtunut, johtunee osaltaan siitä, etteivät puolustusvoimien lakisääteiset tehtävät ole yleisesti tiedossa, eikä ristiriita siten tullut havaituksi.

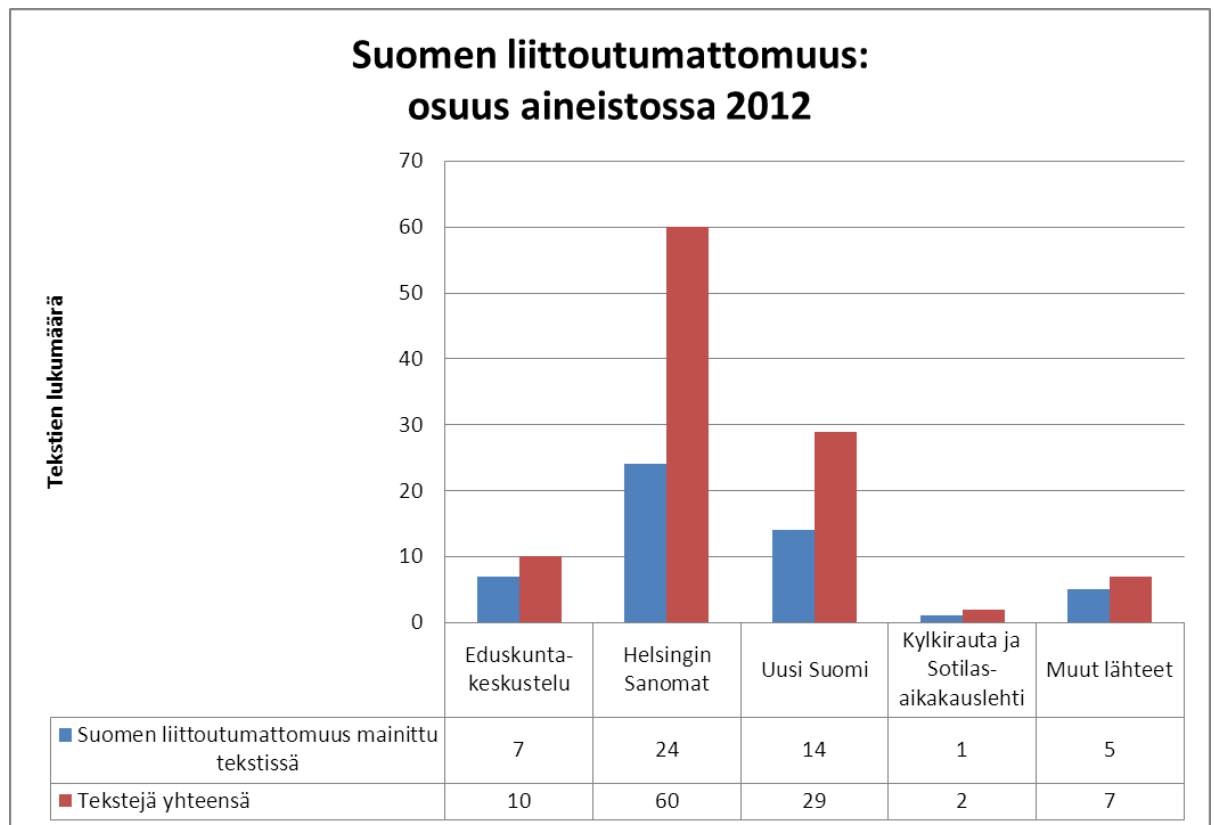
Ennen kaikkea vaikuttaa kuitenkin siltä, ettei puolustusvoimien tehtäviin liittyvää ristiriitaa yksinkertaisesti pidetty periaatteellisesti niin tärkeänä kuin muita keskustelussa esiintyneitä teemoja. Muuten asian olisi voinut odottaa jäävän keskustelun agendalle, kun se kerran oli sinne noussut. Ministerin vastaukset eduskunnan kyselytunnilla tuskin olisivat lopettaneet debattia aiheesta, jos Islannin ilmavalvonnan vastustajat olisivat pitäneet sitä ensiarvoisen tärkeänä. Puolustusvoimien tehtäväkentän sijaan he keskittyivät käsittelemään asiaa pääasiassa Suomen sotilaallisen liittoutumattomuuden kannalta.

5 ISLANNIN ILMAVALVONTA SUOMEN SOTILAALLISEN LIITTOUTUMATTOMUUDEN KANNALTA

"Hallitus lennättää Suomea Hornetin siivin kohti Nato-jäsenyyttä." - Kansanedustaja Jyrki Yrttiaho (vr) eduskunnan kyselytunnilla 24.5.2012⁸⁴

5.1 Osuus julkisessa keskustelussa

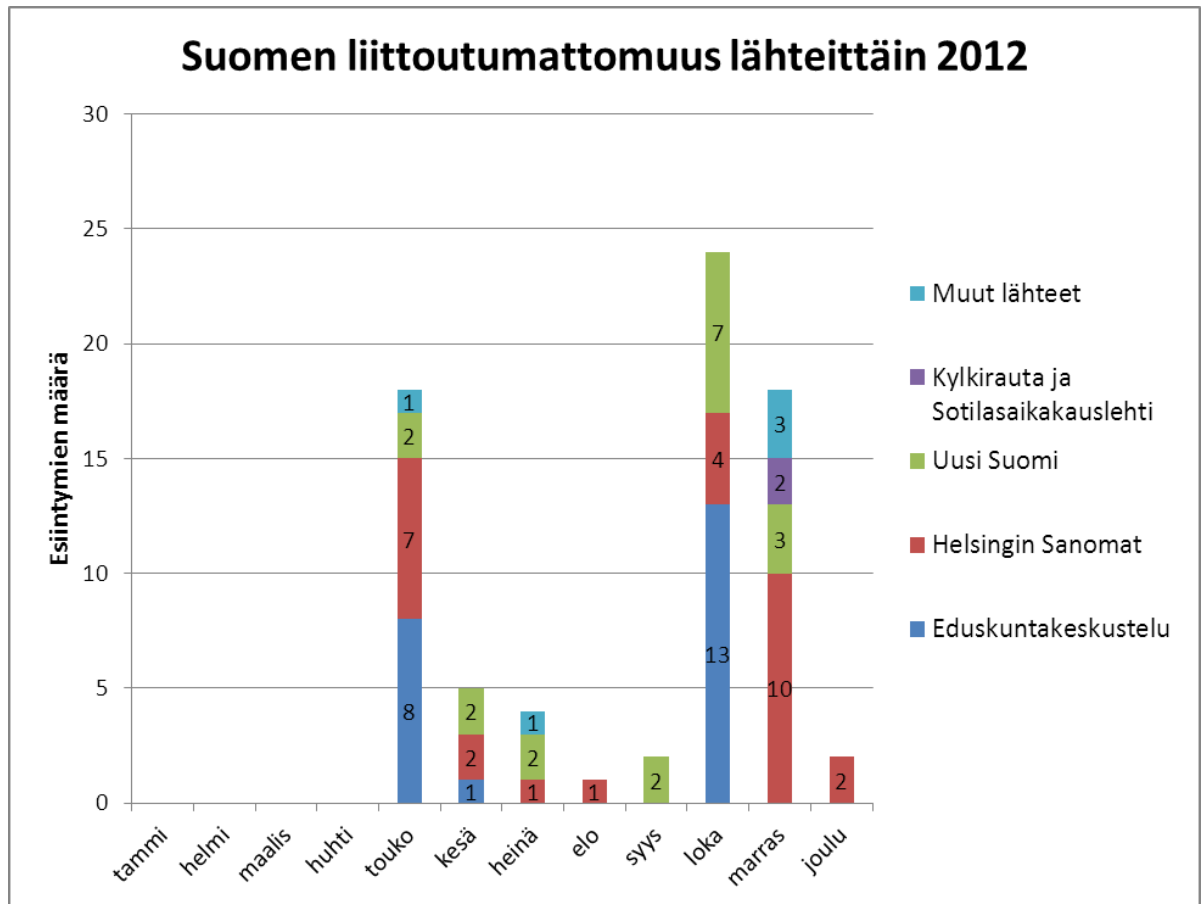
Islannin ilmavalvontaa koskevassa julkisessa keskustelussa Suomen sotilaallinen liittoutumattomuus oli hallitsevassa asemassa. Sen yhteydessä esiintyi käytännössä aina myös Nato. Kun puhuttiin Suomen sotilaallisesta liittoutumattomuudesta, puhuttiin myös Natosta ja Suomen suhteesta siihen.

Kaavio 12: Suomen liittoutumattomuuden osuus aineistossa

Aineiston yhteensä 108 tekstistä 51 tekstissä käsiteltiin Suomen liittoutumattomuutta. Kaavio-osta 12 ilmenee, että aihetta käsiteltiin seitsemässä eduskuntakeskustelussa, 24 Helsingin Sanomien jutussa, 14 blogikirjoituksessa Uudessa Suomessa, yhdessä Sotilasaikakauslehden kirjoituksessa ja viidessä tekstissä, jotka olivat peräisin muista lähteistä. Suomen liittoutumattomuus oli siis laaja-alaisesti mukana keskustelussa.

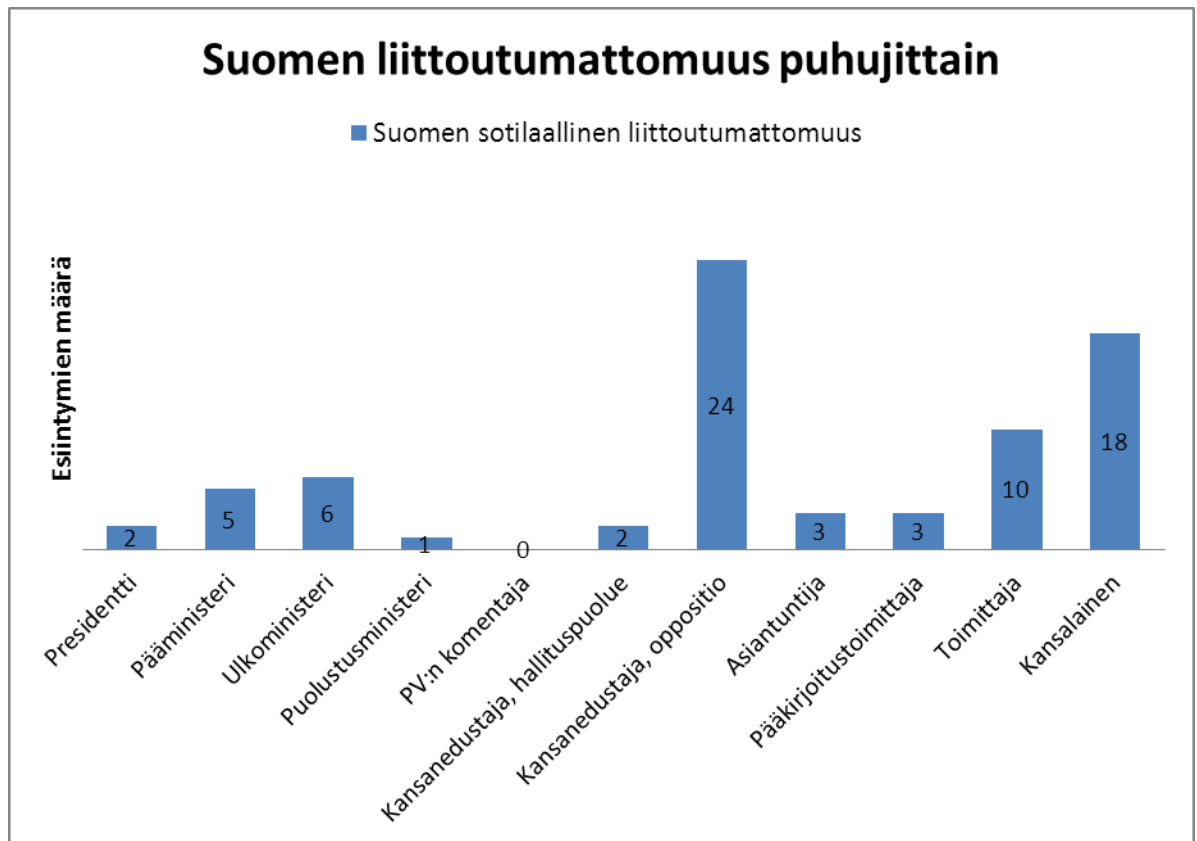
⁸⁴ Eduskunnan täysistunnon pöytäkirja 24.5.2012

Kaavio 13: Suomen liittoutumattomuus lähteiden mukaan

Kaaviosta 13 nähdään, että ajallisesti Suomen liittoutumattomuuden käsittely noudatti samoja linjoja kuin kokonaisuudessaan julkinen keskustelu Islannin ilmavalvonnasta. Toukokuussa keskustelun alkaessa oli ensimmäinen huippukohta ja jälkimmäinen loka- ja marraskuussa. Vuoden loppua kohti Suomen liittoutumattomuuden käsittely hiipui, kuten koko keskustelukin. Eduskunta lienee tyytynyt odottamaan hallituksen selontekoa. Debatti hiljeni myös muilla foorumeilla, kenties ajankohdankin eli loppuvuoden lomakauden vuoksi. Merkille pantavaa oli aiheen esiintyminen heti aineiston ensimmäisistä teksteistä lähtien, mikä kertoo Suomen liittoutumattomuuden keskeisestä merkityksestä turvallisuuspoliittisessa keskustelussa.

5.2 Keskustelun osallistujat

Kaavio 14: Suomen liittoutumattomuus puhujittain

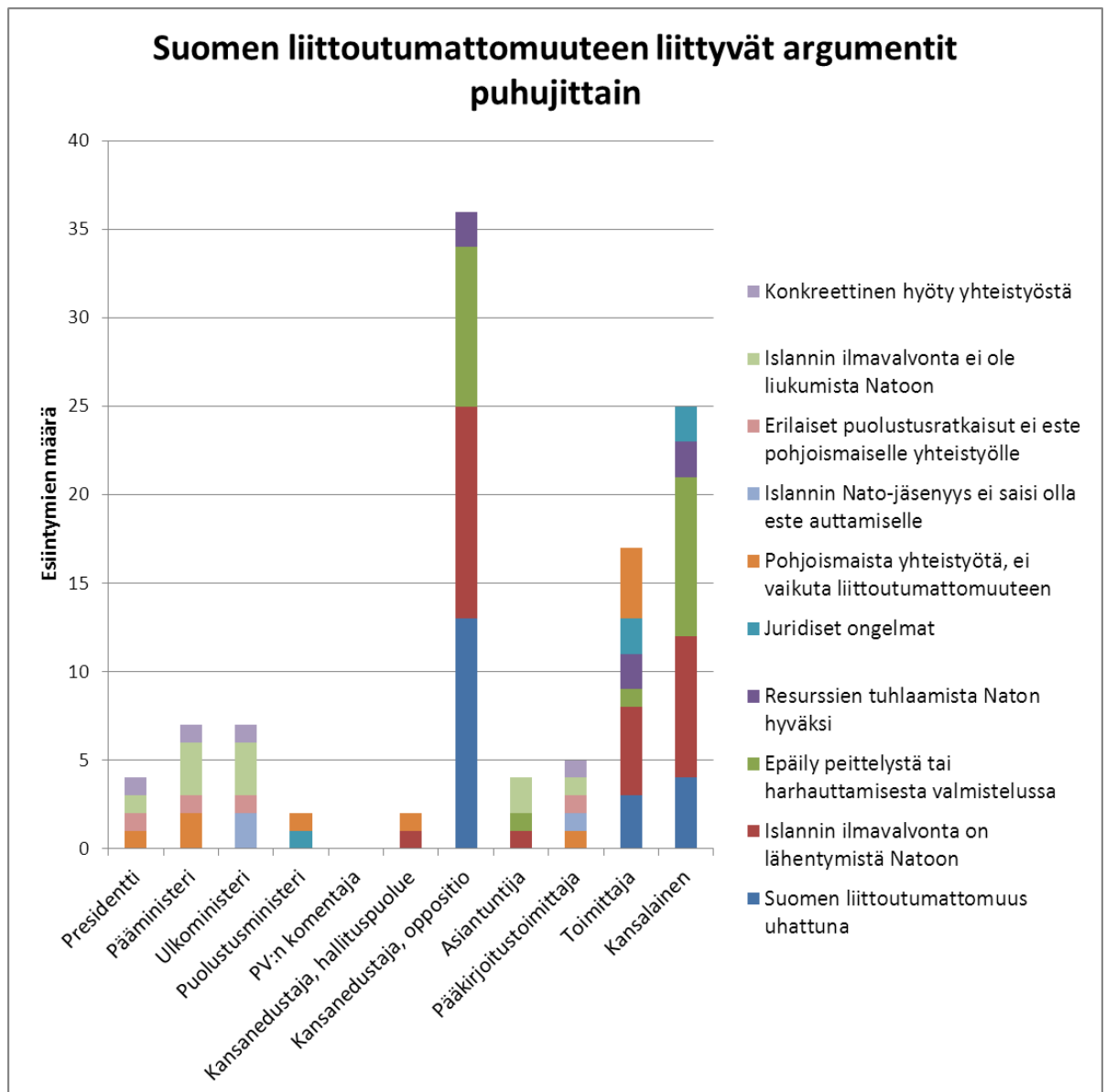
Suomen liittoutumattomuus ja Nato sen erottamattomana vastakappaleena olivat julkisen keskustelun agendalla sen alusta asti. Kaaviosta 14 ilmenee keskustelijoiden osallistuminen aiheen käsittelyyn. Eduskunnassa vasemmistoliiton ja oppositio kansanedustajat pitivät asiaa aktiivisesti esillä, mikä suurimman osan ajasta näyttäytyi vastuullisena politikointina, mutta hetkittäin lähentyi populistista toimintaa. Täysistunnoissa kriittiset kansanedustajat esittivät asiasta aiheellisia kysymyksiä, mutta pyrkivät retorisin keinoin rakentamaan kuvaa tahallises- ta salaamisesta Islannin ilmailuvalvonnan valmistelussa.

Myös kansalaiskeskustelussa asiaa käsiteltiin paljon. Tämä ei ollut yllättävää, koska sotilaallinen liittoutumattomuus ja Nato ovat perinteisesti herättäneet suuria tunteita julkisessa keskustelussa. Ainoa toimija, joka ei puheenvuoroissaan käsitellyt Suomen liittoutumatto- muutta lainkaan, oli puolustusvoimien komentaja. Hänen asemansa ei lähtökohtaisesti mahdollista perinteistä politikointia.

Vallassa olevista poliittisista päättäjistä kaikki päätyivät ottamaan kantaa siihen, miten Islannin ilmavalvonta vaikuttaa Suomen liittoutumattomuuteen: presidentti kaksi kertaa, pääministeri viisi kertaa, ulkoministeri kuusi kertaa ja puolustusministeri kerran. Heidän oli jokseenkin pakko käsitellä asiaa, vaikka he pyrkivätkin korostamaan pohjoismaista yhteistyötä Islannin ilmavalvonnan yhteydessä. Oppositio ja tavalliset kansalaiset esittivät asiasta niin paljon kriittisiä näkemyksiä, että ulko- ja turvallisuuspoliittinen johto joutui puolustus-kannalle. Tätä ilmensivät edellä luetellut kannanottojen määrät. Ylimmän johdon puheen-
vuoroista huolimatta Suomen liittoutumattomuus pysyi jatkuvasti keskustelun agendalla. Erityisesti kansalaisten teksteissä ilmeni syvää epäluuloa poliittisia päätöksentekijöitä kohtaan, joiden epäiltiin hivuttavan Suomea kohti Naton jäsenyyttä.

5.3 Argumentit

Keskustelussa Islannin ilmavalvonnasta Suomen sotilaallisen liittoutumattomuuden kannalta esiintyi kymmenen erilaista argumenttia. Kaaviossa 15 esitettävistä argumenteista viisi ensin mainittua olivat Islannin ilmavalvontaan kriittisesti suhtautuvien käyttämiä ja viisi jälkimmäistä hanketta kannattavien käyttämiä.

Kaavio 15: Suomen liittoutumattomuuteen liittyvät argumentit puhujittain

Kaavion 15 vasemmassa laidassa näkyvät toimijat presidentistä puolustusministeriin esittivät seuraavia argumentteja hankkeen tueksi: Islannin ilmavalvonta ei ole liukumista Natoon, siitä on konkreettista hyötyä taloudellisesti ja sotilaallisesti, pohjoismaiden erilaiset puolustusratkaisut – Islannin, Norjan ja Tanskan Nato-jäsenyys sekä Suomen ja Ruotsin sotilaallinen liittoutumattomuus – eivät estä yhteistyötä, Islannin Nato-jäsenyys ei saisi olla este toisen pohjoismaan auttamiselle ja kyse on pohjoismaisesta yhteistyöstä, joka ei vaikuta Suomen liittoutumattomuuteen. Puolustusministeri puhui lisäksi toteavaan sävyyn liittoutumattomuuden operaatiolle aiheuttamista juridisista haasteista.

Opposition kansanedustajat ja valtaosa keskusteluun osallistuneista kansalaisista kritisoivat Islannin ilmavalvontaa seuraavilla perusteilla: se on lähentymistä Natoon, mikä olisi ei-toivottavaa kehitystä ja yleisen mielipiteen vastaista, se rikkoo Suomen sotilaallisen liittoutumattomuuden linjan, hanketta on valmisteltu salassa, sen todellisia tarkoituksia on peitelty ja suurta yleisöä on yritetty harhauttaa ja Suomi tuhlaa vähäisiä kansallisen puolustuksen resurssejaan sotilasliiton hyväksi naiivisti, ilman vastavuoroisuutta. Argumenteista kaksi ensin mainittua esiintyi useimmin keskustelussa, ja olivat kaikkiaan tärkeimmät argumentit koko keskustelussa. Naton lähentymisen negatiivisuus esitettiin usein ilman perusteluja. Ilmeisesti perusteluja pidettiin itsestään selvinä. Ilmiö voidaan myös nähdä suomalaisen turvallisuuspoliittisen keskustelun ominaispiirteenä.

Asiantuntijanäkemykset aiheesta menivät ristiin. Naton pääsihteeri Anders Fogh Rasmussen sanoi, ettei Islannin ilmavalvonnalla ole mitään tekemistä jäsenyyden tai ei-jäsenyyden kanssa⁸⁵. Ulkopoliittisen instituutin tutkija Charly Saloni-Pasternak piti sitä lähentymisenä Natoon⁸⁶. Naton pääsihteerillä oli asiassa luonnollisesti erilainen intressi kuin ulkopoliitiikan tutkijalla.

Argumenttien jakaantumisesta nähtiin, että yhteiskunnalliselta ja turvallisuuspoliittiselta painoarvoltaan merkittävimmät toimijat eivät nähneet Islannin ilmavalvonnalla olevan vaikutusta Suomen sotilaalliseen liittoutumattomuuteen. He eivät kuitenkaan kyenneet vakuuttamaan epäilijöitä, joiden mielestä Islannin ilmavalvontaan osallistuminen vaarantaisi Suomen liittoutumattomuuden. Aineistosta ei sinänsä löytynyt perusteluja liittoutumattomuuden merkitykselle tai tärkeydelle, joka näyttäytyi keskustelussa ikään kuin annettuna faktana tai lähtökohtana.

5.4 Sotilaallinen liittoutumattomuus keskustelun ytimessä

Suomen sotilaallinen liittoutumattomuus oli pohjoismaisen yhteistyön ohella hallitseva tema Islannin ilmavalvonnasta käydyssä julkisessa keskustelussa. Se oli keskustelun agendalla sen alusta asti. Aihetta käsiteltiin 47 prosentissa aineiston tekstejä. Sen esiintymishuiput osuivat toukokuuhun sekä loka- ja marraskuuhun. Ne vastasivat koko Islannin ilmavalvonnasta käydyn julkisen keskustelun kulkua.

⁸⁵ Helsingin Sanomat 16.11.2012

⁸⁶ Helsingin Sanomat 20.5.2012

Keskusteluun Suomen liittoutumattomuudesta osallistuivat käytännössä kaikki toimijat. Ainoastaan puolustusvoimain komentaja ei käsitellyt aihetta. Keskustelu aiheesta oli vilkasta ja värikästä. Eniten kannanottoja aiheesta kertyi vasemmistoliiton ja opposition kansanedustajille ja tavallisille kansalaisille. Presidentti ja ulko- ja turvallisuuspolitiikasta vastaavat ministerit osallistuivat keskusteluun pääasiassa reaktiivisesti, kannanottoihin pakotettuina. Heidän kielenkäyttöään leimasi epävarmuus tosiasioista hankkeen valmistelujen oltua kesken.

Sotilaallisen liittoutumattomuuden periaate näyttäytyi keskustelussa perustana, jonka laatua tai olemassaoloa tulevaisuudessa ei juuri kyseenalaistettu. Monia muita hallitusohjelmaan⁸⁷ tai turvallisuus- ja puolustuspoliittiseen selontekoon kirjattuja asioita käsitellään yhteiskunnallisessa keskustelussa monipuolisemmin ja kriittisemmin. Tässä suhteessa kansalaiset näyttäytyivät konservatiivisimpina toimijoina. Liittoutumattomuutta ei käsitelty esimerkiksi EU:n Lissabonin sopimuksen yhteisvastuulausekkeen tai pohjoismaisen solidaarisuuslausekkeen tai Naton rauhankumppanuusohjelman kautta. Keskustelussa tuntui vaikuttavan implisiittinen jatkumo kylmän sodan aikaisesta puolueettomuuden linjasta.

Keskustelu Suomen sotilaallisesta liittoutumattomuudesta oli turvallisuuspoliittiseksi keskusteluksi hyvin tutun oloinen⁸⁸. Kyseessä oli pikemminkin kahden vastapuolen väittely kuin moniääninen ja -puolinen debatti. Hanketta ajava poliittinen johto vakuutti, ettei Islannin ilmavalvonta vaikuta Suomen liittoutumattomuuteen millään lailla. Islannin ilmavalvonnan vastustajat muun muassa oppositiossa ja suuren yleisön joukossa väittivät, että osallistuminen nimenomaan vaarantaisi Suomen sotilaallisen liittoutumattomuuden linjan. Keskustelijat toistivat tuttuja argumentteja ikään kuin toistensa ohi. Todellista dialogia ja vuorovaikutusta ei aineistossa juuri ole nähtävissä. Yhteistä mielipidettä asiasta ei syntynyt.

⁸⁷ Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelma 2011, 23.

⁸⁸ Vrt. Rahkonen 2006, 251: ”[Nato-] keskustelua käytiin paljolti samoilla eväillä kuin aikaisemminkin: lehdet julkaisivat mielipidetiedusteluja, jotka osoittivat kansan Nato-vastustuksen pysyneen entisellään, ja poliitikot toistivat tuttuja argumenttejaan.”

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Keväällä 2012 kävi ilmi, että Suomen ulko- ja turvallisuuspoliittisella johdolla oli tahto ottaa käyttöön uusi turvallisuuspoliittinen väline. Air policing on toisen suvereenin valtion ilma-tilan koskemattomuuden valvontaa ja turvaamista rauhan aikana. Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää Islannin ilma-tilan valvonnasta käydyin julkisen keskustelun perusteella, miten air policing näyttäytyy Suomen turvallisuuspolitiikassa.

Julkisen keskustelun perusteella muodostui kuva, että Suomen ylimmällä johdolla oli vahva poliittinen tahto ottaa uusi turvallisuuspoliittinen työkalu käyttöön ja lähettää ilmavoimat valvomaan Nato-maa Islannin ilmatilaa. Kyse oli nimenomaan air policingista, koska vielä lokakuun lopulla puolustusministeri ilmoitti toivovansa, että ”Islannissa voitaisiin osallistua tunnistuslentotoimintaan”⁸⁹. Poliittinen tahto ilmeni muun muassa siinä, että presidentti ja vastuulliset ministerit ajoivat hanketta julkisuudessa. He korostivat Islannin ilma-tilan valvonnan olevan nimenomaan pohjoismaista yhteistyötä.

Päinvastoin kuin Ruotsissa, Islannin ilma-tilan valvontaa ei saanut laajaa tukea taakseen. Asiasta syntynyt keskustelu polarisoitui nopeasti. Oppositio – sekä yksi hallituspuolue⁹⁰ – ryhtyi äänekkääseen vastarintaan, tärkeimpänä argumenttinaan lähentyminen Natoon, joka vaarantaisi Suomen sotilaallisen liittoutumattomuuden. Tilanne näytti siltä, että mikäli ei luovuta Suomen turvallisuuspolitiikan perinteisestä pyrkimyksestä konsensukseen⁹¹, operaatio jää toteutumatta. Sittemmin ilmeni, että Suomi osallistuisi Islannissa vain harjoitustoimintaan. Siten kyse ei enää ole air policingista, eikä mahdollinen osallistuminen Islannin ilma-tilan valvontaan toisi muutosta Suomen turvallisuuspoliittiseen linjaan.

⁸⁹ Helsingin Sanomat 26.10.2012

⁹⁰ Vasemmistoliitto.

⁹¹ Linnell 2011, 248.

Air policing -operaatio olisi ollut ristiriidassa sekä puolustusvoimien lakisääteisten tehtävien että Suomen sotilaallisen liittoutumattomuuden kanssa. Puolustusvoimien tehtävistä ei juuri syntynyt debattia. Sen sijaan sotilaallinen liittoutumattomuus oli Islannin ilmavalvonnasta käydyin julkisen keskustelun ytimessä. Liittoutumattomuuden konseptia sinänsä ei millään muotoa kyseenalaistettu. Suomen sotilaallinen liittoutumattomuus näyttäytyi keskustelussa koskemattomana periaatteena, ja debatti koski pääasiallisesti Islannin ilmavalvonnan vaikutuksia siihen. Keskustelun perusteella voidaan päätellä, ettei Suomi ole poliittisesti valmis käyttämään puolustusvoimia air policingiin. Toisin sanoen asiasta ei kyetä tekemään yksimielisestä päätöstä suomalaisen turvallisuuspoliittisen perinteen mukaisesti. Nykyisellä hallituspohjalla air policingin mahdollistaisi konsensuksesta luopuminen tai yleisen mielihetken muuttuminen Suomen sotilaallisen liittoutumattomuuden periaatteesta.

Air policing – ei siis pelkkä harjoittelu – edellyttäisi lisäksi uutta lainsäädäntöä ja ylipäätään puolustusvoimien tehtävien uudelleen arviointia. Koska puolustusvoimien lakisääteiset tehtävät eivät mahdollista osallistumista vieraan valtion suvereniteetin valvontaan ja turvaamiseen, air policing -operaatio edellyttäisi erillislakia tai puolustusvoimista annetun lain päivittämistä. Kokonaan toinen asia on, hyväksyisikö Nato koskaan ei-jäseniä valvomaan ilmatilaansa.

Poliittinen tahto näkyy aiemmin kuvatun hankkeiden ajamisen lisäksi valmiudessa säätää lakeja. Lissabonin sopimuksen yhteisvastuulausekkeen aiheuttaman lainsäädännön tarpeen kartoittaminen on jo kirjattu valtioneuvoston selontekoon⁹². Lainsäädännön uudistustarve on siis tunnustettu. Tähän tulisi liittyä turvallisuuspoliittinen keskustelu siitä, miten ja mihin puolustusvoimia halutaan tulevaisuudessa käyttää. Siihen keskusteluun Islannin ilmavalvonta on antanut alkusysäyksen. Se, että Suomen turvallisuuspolitiikasta ylipäätään keskustellaan aktiivisesti, on ollut Islannin ilmavalvontahankkeen mukanaan tuoma myönteinen vaikutus.

⁹² Suomen turvallisuus- ja puolustuspolitiikka 2012, 86.

Islannin ilmailuvonnasta käytyä julkista keskustelua seurattessaan ei ole voinut välttyä ajatukselta, että jotain ajattelematonta on tehty vuonna 2009, kun valtioneuvoston turvallisuus- ja puolustuspoliittiseen selontekoon kirjattiin pohjoismaisen puolustusyhteistyön kehittäminen⁹³. Kun sitä nyt pyritään konkreettisesti edistämään uudella yhteistyömuodolla, onkin herätty siihen, että Pohjoismaita on Ruotsin lisäksi kolme muuta, ja ne ovat Naton jäseniä. Pohjoismainen puolustusyhteistyö on väistämättä yhteistyötä Naton kanssa. Toisaalta jos asia on poliittisesti niin vaikea kuin miltä on näyttänyt, lienee parempi, että siitä käydään yhteiskunnallinen keskustelu vaikka sitten myöhässäkin. Vuonna 2009 keskustelu mitä ilmeisimmin jäi käymättä.

Tutkielman tavoitteena ei ollut ottaa kantaa siihen, tulisiko Suomen osallistua Islannin ilmailuvontaan vai ei. Jääköön tuo julkisen keskustelun ydinkysymys syrjään, ja pohditaan sen sijaan pragmaattisesti, minkälainen turvallisuuspoliittinen väline air policing voisi Suomelle ylipäättään olla. Vertailukohteena on sotilaallinen kriisinhallinta, joka on väline rakentaa sotilaallista uskottavuutta ja osoittaa aktiivisuutta globaalin turvallisuusympäristön hallinnassa⁹⁴.

Ensinnäkin air policing olisi nopea ja verrattain edullinen keino, koska ilmavoimilla on tarvittava suorituskyky ja valmius olemassa. Sen käyttöönotto tapahtuisi tarvittaessa nopeasti, eikä vaatisi lisää koulutusta, henkilöstöä tai materiaalihankintoja kuten kriisinhallintaoperaatioissa. Lentotunnit ovat toki kalliita, mutta prosentin osuuden käyttäminen vuosittaisesta lentotunti-kiintiöstä tuskin romahduttaisi ilmavoimien lentotoimintaa.

⁹³ ”Pohjoismaat kehittävät uusia ja nykyistä pidemmälle meneviä yhteistyöalueita ja -muotoja, jotka toteutessaan ovat kustannustehokkaita ja antavat paremmat edellytykset maiden puolustusvoimien toiminnalle. Yhteistyö on tarkoitus ulottaa kriisinhallintayhteistyötä pidemmälle, ja se koskisi laajasti puolustusvoimien toimintaa kuten meri- ja ilmailuvontaa, logistiikkaa, koulutusta, tutkimus- ja analyysitoimintaa sekä puolustusmateriaaliyhteistyötä.” Suomen turvallisuus- ja puolustuspolitiikka 2009, 48.

⁹⁴ Linnell & Raitasalo 2009, 11.

Toiseksi se olisi riskienhallinnan kannalta hyvä keino turvallisuuspoliittiselle verkottumiselle – parempi kuin kansainväliseen kriisinhallintaan osallistuminen esimerkiksi Afganistanissa. Perusteena tälle väitteelle on se, että turvallisuustilanne on Afganistanissa paljon haastavampi ja omien menetysten riski merkittävästi suurempi kuin syvän rauhan aikaa elävässä Islannissa. Tosin samasta syystä kansainväliseen kriisinhallintaan osallistumista todennäköisesti arvostetaan maailmalla enemmän kuin rauhan ajan air policingia, minkä vuoksi sillä saavutetaan enemmän kansainvälistä painoarvoa⁹⁵. Johtopäätöksenä kuitenkin on, että air policing rakentaisi Suomen turvallisuuspoliittista verkostoa pienemmällä riskillä.

Air policing on osoittautunut kontroversiaaliseksi kysymykseksi Suomen turvallisuuspolitiikassa. Islannin ilmavalvontaa ajaneille poliittisille päättäjille vastustus näytti tulleen osin yllätyksenä, vaikka vielä vuonna 2009 eduskunnan puolustusvaliokunnan kielteinen kanta oli yksimielinen. Sen jälkeen hallitus ja presidentti ovat vaihtuneet, sisäpoliittiset valtasuhteet ovat muuttuneet, kansainvälinen finanssikriisi ja eurokriisi ovat koetelleet kansantaloutta, puolustusvoimissa on käynnistetty mittava uudistus säästötoimenpiteineen ja pohjoismainen puolustusyhteistyö on edennyt. Myös Suomen turvallisuusympäristö on muuttunut. Ainakin nämä tekijät ovat vaikuttaneet siihen, että vuonna 2012 turvallisuuspoliittinen johto arvioi Islannin ilmavalvonnan toteuttamisen arvoiseksi hankkeeksi.

Kylmän sodan päättymisestä alkanut Suomen turvallisuuspoliittisen linjan asteittainen muutos⁹⁶ on jatkunut Islannin ilmavalvontahankkeessa. Air policing on poliittisesti, sotilaallisesti ja juridisesti uudenlainen turvallisuuspoliittinen keino, jonka käyttäminen olisi muutos Suomen ulko- ja turvallisuuspoliittiseen linjaan, kohti yhä tiiviimpää verkostoitumista.

Julkinen keskustelu air policingista ja Islannin ilmavalvonnasta sen ilmentymänä on jatkunut vuoden 2013 alkupuolella, mutta aiempaa laimeampana. Asia palasi keskusteluun turvallisuus- ja puolustuspoliittisen selonteon eduskuntakäsittelyn yhteydessä helmikuussa 2013. Hallituksen määritelmän mukaan kyseessä olisi osallistuminen Islannin ilmavalvontaan liittyvään harjoitukseen.⁹⁷ Keskustelun kulku eduskunnassa noudatteli tutkimuksessa kuvattuja suuria linjoja. Poikkeuksena aiemmasta oli SDP:n kansanedustajien asettuminen osallistumisen kannalle. Uutiskynnystä ei Islannin ilmavalvonta enää tässä yhteydessä juuri ylittänyt, mikä johtunee uuden tiedon ja lopullisen poliittisen päätöksen puuttumisesta.

⁹⁵ Linnéll & Salenius-Pasternak 2009, 7.

⁹⁶ Linnéll & Raitasalo 2009, 10.

⁹⁷ Eduskunnan täysistunnon pöytäkirjat 6.2.2013 ja 7.2.2013.

Ulkoministeri Erkki Tuomiojan (sd) mukaan Islannin ilmavalvonta saataneen eduskunnan käsittelyyn vasta huhtikuussa 2013. Selonteon sijaan hallitus on antamassa asiasta selvityksen, joka käsitellään täysistunnossa.⁹⁸ Jatkokäsittelyn yhteydessä on odotettavissa lisää keskustelua Islannin ilmavalvonnasta. Mitään täysin uutta asiassa tuskin enää ilmenee. Eduskunta tulee todennäköisesti hyväksymään Suomen harjoitusmuotoisen osallistumisen Islannin ilmavalvontaan. Turvallisuuspoliittisen keskustelun ylipäätään soisi kuitenkin jatkuvan, kuten pääministeri Jyrki Katainen (kok) toivoi eduskunnan täysistunnossa:

”Jotta suomalainen ulkopoliittinen ja turvallisuuspoliittinen päätöksenteko pystyisi elämään realistisessa ajassa ja toimimaan ja reagoimaan tarvittaessa nopeastikin, me tarvitsemme avointa, hyvin syvälle menevää kansallista keskustelua, keskustelukulttuuria ulkopoliittikan, turvallisuuspolitiikan ja puolustuspolitiikan tästä hetkestä, keskipitkästä aikavälistä ja pidemmästä aikavälistä.”⁹⁹

Jatkotutkimus aiheesta voisi laajentaa corpusta ajallisesti eteenpäin, esimerkiksi Islannin ilmavalvonnasta annettavaan hallituksen selvitykseen ja mahdolliseen osallistumiseen asti. Toki corpusta voi kasvattaa myös sivusuunnassa ottamalla mukaan lisää lähteitä, mutta näkemykseni mukaan nykyinen aineisto on pitkälti kylläntynyt teemojen ja argumenttien suhteen. Varteenotettava vaihtoehto jatkotutkimuksessa on tutkimusmenetelmän vaihto diskurssi-analyysiin.

Diskurssianalyysi on pikemminkin väljä metodologinen viitekehys kielen käytön tutkimiselle kuin perinteinen, vakiintunut tutkimusmetodi¹⁰⁰. Se on kielenkäytön tutkimusta, jossa analysoidaan hyvinkin yksityiskohtaisesti sitä, miten sosiaalista todellisuutta tuotetaan erilaisissa sosiaalisissa käytännöissä¹⁰¹. Tutkimuksen fokuksessa on sisällön sijaan kielen käytön ja merkityksellistämisen prosessi.

⁹⁸ Yle uutiset 20.2.2013.

⁹⁹ Eduskunnan täysistunnon pöytäkirja 6.2.2013.

¹⁰⁰ Eskola & Suoranta 1999, 195.

¹⁰¹ Jokinen, Juhila & Suoninen 2002, 18–19.

Diskurssianalyysin laajassa kentässä käyttökelpoinen menetelmä on esimerkiksi Jokisen ja Juhilan kuvaama retorinen diskurssianalyysi, jonka avulla voidaan tutkia kielenkäytön kautta tapahtuvaa vakuuttelua, kuten yleisön suostuttelemista jonkin asian taakse julkisessa keskustelussa¹⁰². Kriittinen diskurssianalyysi puolestaan mahdollistaa kielenkäytön merkitysten tutkimisen vallan ja instituutioiden näkökulmasta, esimerkiksi diskurssien hegemoniajärjestyksiä erittelemällä¹⁰³. Lähestymistapa voisi olla hedelmällinen turvallisuuspoliittisen päätöksenteon viitekehyksessä tapahtuvassa tutkimuksessa. Myös vertaileva tutkimus tämän tutkimuksen aineiston ja esimerkiksi Libyan operaatioon osallistumisesta käydyn julkisen keskustelun välillä voisi avata uusia tarkastelunäkymiä Suomen ulko- ja turvallisuuspoliittiseen kehitykseen ja air policingin osuuteen tuossa kehityksessä.

¹⁰² Em., 2002, 77–81.

¹⁰³ Em., 85–89.

LÄHTEET

Aaltola, J. & Valli, R. 2001. Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Chydenius-instituutin julkaisu- ja 2/2001. Jyväskylä: PS-kustannus.

Air Policing during the Inter-War Years. 2011. UK: Joint Services Command and Staff College.

Antin, N. 2007. NRF-joukot ja vuoden 2006 presidentinvaalit. Suomalaisten presidentinvaalien ulkopoliittisen keskustelun ja julkisuuden päiväjärjestyksen tarkastelua. Pro gradu - tutkielma. Tiedotusopin laitos. Tampereen yliopisto.

Eduskunnan täysistunnon pöytäkirja PTK 3/2013 vp 6.2.2013. www.eduskunta.fi, viitattu 27.3.2013.

Eduskunnan täysistunnon pöytäkirja PTK 4/2013 vp 7.2.2013. www.eduskunta.fi, viitattu 27.3.2013.

Erickson, M. 2007. European Airpower in a New Age of Air Policing. Alabama, USA: Air University.

Eskola, J. & Suoranta, J. 1999. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 3. painos. Tampere: Vastapaino.

Herkman, J. 2011. Poliitikka ja mediajulkisuus. Tampere: Vastapaino.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2005. Tutki ja kirjoita. 11. painos. Helsinki: Tammi.

Jaakkola, M. (toim.) 2008. Journalismikritiikin vuosikirja 2008. Tampere: Journalismin tutkimusyksikkö.

Jokinen, A., Juhila, K. & Suoninen, E. 2002. Diskurssianalyysi liikkeessä. 2. painos. Tampere: Vastapaino.

Kangaspuro, M. & Matinpuro, T. (toim.) 2003. Suomi ja Nato. Eurooppalaisia näkökulmia sotilasliitosta. Helsinki: Like.

Kantola, A. Moring, I. & Väliverronen, E. 1998. Media-analyysi. Tekstistä tulkintaan. Tampere: Vastapaino.

Kuutti, H. 1994. Journalistiikan sanasto. Jyväskylä: Gummerus.

Laki puolustusvoimista. 11.5.2007/551. www.finlex.fi, viitattu 18.1.2013

Lappalainen, P. 1997. Aineistokeskeinen politiikan tutkimusprosessi. Teoksessa P. Lappalainen (toim.) Poliitiikan paikat. Tampere: Tampereen yliopisto, 80 - 104.

- Limnell, J. 2009. Suomen uhkakuvapolitiikka 2000-luvun alussa. Maanpuolustuskorkeakoulu, Strategian laitos. Julkaisusarja 1: Strategian tutkimuksia No 29. Helsinki: Maanpuolustuskorkeakoulu.
- Limnell, J. 2011. Maailma ja Suomi 9/11 jälkeen. Helsinki: WSOY.
- Limnell, J. & Raitasalo, J. 2009. Selonteko 2009 - turvallisuuden uudelleenarviointia. Maanpuolustuskorkeakoulu, Strategian laitos. Julkaisusarja 4: työpapereita No 29. Helsinki: Maanpuolustuskorkeakoulu.
- Limnell, J. & Salonius-Pasternak, C. 2009. Miksi Afganistan on tärkeä Suomelle? Maanpuolustuskorkeakoulu, Strategian laitos. Julkaisusarja 4: työpapereita No 30. Helsinki: Maanpuolustuskorkeakoulu.
- Murphy, J. 2009. Air Policing. Kansas, USA: Command and General Staff College.
- Nieminen, H. & Pantti, M. 2009. Media markkinoilla. Helsinki: Gummerus.
- Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelma 22.6.2011. Valtioneuvoston kanslia. www.valtioneuvosto.fi/hallitus/hallitusohjelma/pdf/fi.pdf, viitattu 3.2.2013.
- Rahkonen, J. 2006. Journalismi taistelukenttänä. Akateeminen väitöskirja. Tampereen Yliopisto.
- Raitasalo, J. 2008. Turvallisuusympäristön muutos ja Suomen puolustus. Maanpuolustuskorkeakoulu, Strategian laitos. Julkaisusarja 1: Strategian tutkimuksia No 23. Helsinki: Maanpuolustuskorkeakoulu.
- Raunio, S. 2003. Virallinen, varovainen – vaiettu? Nato-keskustelu neljän puoluelehden pääkirjoituksissa vuonna 2001: vaikuttamiskeinot ja retoriikka. Pro gradu -tutkielma. Viestintätieteiden laitos. Jyväskylän yliopisto.
- Reunanen, E. 2003. Budjettijournalismi julkisena keskusteluna. Akateeminen väitöskirja. Tampereen yliopisto.
- Roos, J. P. 2001. Sosiaalisen konstruktionismin kritiikki. Helsingin yliopisto, valtiotieteellinen tiedekunta [verkkójulkaisu]. www.mv.helsinki.fi/home/jproos/konstruktio.htm, viitattu 18.1.2013.
- Royal Air Force Air Power Review. 2010. Volume 13, Number 1. Centre for Air Power Studies. Defence Academy, UK.
- Rundquist, E. 2009. Historical Perspectives and Implications of Air Policing in the Middle East. Alabama, USA: Air University.
- Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006a. Sisällönanalyysi. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto [verkkójulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto, viitattu 18.1.2013.
- Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006b. Sosiaalinen konstruktionismi. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto [verkkójulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto, viitattu 18.1.2013.

- Sosiaalinen konstruktionismi. Jyväskylän yliopiston Koppa [verkkojulkaisu]. <https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/tieteenfilosofiset-suuntaukset/sosiaalinen-konstruktionismi>, viitattu 18.1.2013.
- Sotilaallinen maanpuolustus (2002). Pääesikunnan tiedotusosaston julkaisu. Helsinki: Pääesikunta.
- Stoltenberg, T. 2009. Pohjoismaiden ulko- ja turvallisuuspoliittinen yhteistyö. Ehdotus Pohjoismaiden ulkoministereille ylimääräisessä pohjoismaisessa ulkoministerikokouksessa Oslolla 9. helmikuuta 2009. Ulkoministeriön epävirallinen suomennos 6.2.2009. www.formin.finland.fi/public, viitattu 3.2.2013.
- Suomen turvallisuus- ja puolustuspolitiikka 2009. Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 11/2009. www.vnk.fi/julkaisukansio/2009/j11-turvallisuus-j12-sakerhets-j13-finnish/pdf/fi.pdf, viitattu 7.12.2012.
- Suomen turvallisuus- ja puolustuspolitiikka 2012. Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 5/2012. www.vnk.fi/julkaisukansio/2012/j05-suomen-turvallisuus-j06-finlands-sakerhet/PDF/fi.pdf, viitattu 1.1.2013.
- Tierala, L. 2006. "Äläkä luota vieraaseen apuun". Suomen sotilaallinen liittoutumattomuus Euroopan yhteisen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan puitteissa. Pro gradu -tutkielma. Valtiotieteiden laitos. Helsingin yliopisto.
- Tilastokeskus. 2012. Joukkoviestimet 2011. Helsinki: Tilastokeskus.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.
- Varvikko, M. 2012. Erityisasiantuntija, Puolustusministeriö. Haastattelu 10.10.2012. Muistinpänot tekijän hallussa.
- www.aco.nato.int/icelands-peacetime-preparedness-needs.aspx, viitattu 1.1.2013.
- www.airm.nato.int/press/2010/news0310, viitattu 7.12.2012.
- www.iceland.is, viitattu 6.12.2012.
- www.jfcbs.nato.int/jfcbrunssum/baltic_air_policing, viitattu 7.12.2012.
- www.nato.int/cps/en/natolive/opinions7534, viitattu 7.12.2012.
- www.nato.int/cps/en/natolive/topics8206, viitattu 7.12.2012.
- www.puolustusvoimat.fi/Ilmavoimat, viitattu 6.12.2012.
- www.puolustusvoimat.fi/wcm/Erikoissivustot/atalanta/Suomeksi/Perustietoa, viitattu 15.2.2013.
- www.stripes.com/news/u-s-pledges-continued-defense-help-after-keflavik-base-closes-1.54773, viitattu 1.1.2013.

www.yle.fi/uutiset/paatos_islannin_ilmavalvonnasta_lykkaantyy_loppukevaaseen/6505362, viitattu 27.3.2013.

CORPUS

Eduskunnan pöytäkirjat

PTK 42/2006 vp 22.4.2009

PTK 69/2009 vp 16.6.2009

PTK 55/2010 vp 21.5.2010

PTK 56/2012 vp 24.5.2012

PTK 57/2012 vp 29.5.2012

PTK 63/2012 vp 7.6.2012

PTK 64/2012 vp 12.6.2012

PTK 82/2012 vp 19.9.2012

PTK 97/2012 vp 16.10.2012

PTK 99/2012 vp 18.10.2012

PTK 101/2012 vp 23.10.2012

PTK 103/2012 vp 25.10.2012

PTK 132/2012 vp 18.12.2012

Helsingin Sanomat

Huhta, K. ”Suomi halutaan vartioimaan Islannin rajoja”. Helsingin Sanomat, Kotimaa, 4.2.2009.

”Pohjolan puolustusyhteistyö saamassa poliittista sisältöä”. Helsingin Sanomat, Pääkirjoitus, 11.2.2009.

Huhta, K. 2009. ”Herkkähipiäisten yhteistyötä”. Helsingin Sanomat, Kotimaa, 10.2.2009.

Anttila, U. & Forsberg, T. ”Pohjolan uusi yhteistyö vahvistaa rooliamme rauhanrakentajana”. Helsingin Sanomat, Vieraskynä, 12.2.2009.

Kivinen, O. ”Gulliverin siteitä Pohjolaan”. Helsingin Sanomat, Kolumni, 17.2.2009.

Huhta, K. ”Suomi aikoo kieltäytyä Islannin ilmapartioinnista”. Helsingin Sanomat, Kotimaa, 18.4.2009.

Huhta, K. ”Nato haluaa ’merkittävämmät’ suhteet Suomeen”. Helsingin Sanomat, Kotimaa, 3.3.2010.

- Huhta, K. ”Norjalaiset nuotit”. Helsingin Sanomat, Kotimaa, 11.5.2012.
- Huhta, K. ”Suomen hävittäjät Islantiin”. Helsingin Sanomat, Kotimaa, 11.5.2012.
- Salonius-Pasternak, C. ”Puolustusvoimat saa uuden tehtävän”. Helsingin Sanomat, Vierasky-
nä, 20.5.2012.
- Ahola, M. ”Torjuntahävittäjillä ei valvota ilmatilaa”. Helsingin Sanomat, Mielipide,
22.5.2012.
- Niinistö, J. ”Islanti-operaatio ei ole mielekäs”. Helsingin Sanomat, Mielipide, 22.5.2012.
- Sasi, K., Hjörvar, H., Arnesen, B.A., Åström, K. & Haarder, B. ”Pohjoismaat voisivat osallis-
tua aiempaa tiiviimmin arktisen alueen hankkeisiin”. Helsingin Sanomat, Mielipide,
23.5.2012.
- Suominen, H. ”Suomi lähettänee 50 henkilöä Islannin ilmavalvontaan”. Helsingin Sanomat,
Kotimaa, 25.5.2012.
- ”Niinistö: Islannin ilmavalvonta ei lähennä Suomea Natoon”. Helsingin Sanomat, Kotimaa,
27.5.2012.
- Ahokas, P. & Pohjanpalo, O. ”Niinistö: Kenraali Makarovin analyysi oli väärä”. Helsingin
Sanomat, Ulkomaat, 8.6.2012.
- Huhta, K. ”Islannin valvontaa valmisteltu vuosia”. Helsingin Sanomat, Kotimaa, 9.6.2012.
- Kauhanen, A-L. ”Kolmen viikon kiertokäynti Islannissa”. Helsingin Sanomat, Kotimaa,
9.6.2012.
- Huhta, K. ”Taas vaikeaselkoinen turvallisuusselonteko”. Helsingin Sanomat, Kotimaa,
10.6.2012.
- Huhta, K. ”Talous jyrää puolustusyhteistyön pääministerikokouksessa”. Helsingin Sanomat,
Kotimaa, 11.6.2012.
- Pohjanpalo, O. ”Sipilä johtaa keskustaa perheiden asialle”. Helsingin Sanomat, Kotimaa,
11.6.2012.
- Huhta, K. ”Pohjoismaiden yhteistyö mullistuu hiljaa”. Helsingin Sanomat, Kotimaa,
12.6.2012.
- Vierola, H. ”Keskitytään sisäilman valvontaan”. Helsingin Sanomat, Mielipide, 13.6.2012.
- ”Päätös Islannin ilmavalvonnasta venyy syksyyn”. Helsingin Sanomat, Kotimaa, 15.6.2012.
- Niemeläinen, J. ”Raudun sopuisat juhannusveljekset”. Helsingin Sanomat, Kotimaa,
25.6.2012.
- Pohjanpalo, O. ”Haglund aloitti ministerinä”. Helsingin Sanomat, Kotimaa, 6.7.2012.
- ”Ruotsissa keskustellaan Islannista”. Helsingin Sanomat, Kotimaa, 7.8.2012.
- ”Haglund ehdotti Islannin ilmavalvontaa Ruotsin-vierailullaan”. Helsingin Sanomat, Kotimaa,
9.8.2012.

- Huhta, K. ”Islannin ilmavartiointi ajautui vaikeuksiin”. Helsingin Sanomat, Kotimaa, 30.8.2012.
- ”Haglund: Islannin ilmavalvontaan ratkaisu pian”. Helsingin Sanomat, Kotimaa, 13.10.2012.
- ”Ruotsin tv: Islannin ilmavalvonnasta ehkä päätös maanantaina”. Helsingin Sanomat, Kotimaa, 22.10.2012.
- Kauhanen, A-L. & Raeste, J-P. ”Päätös Islantiin menosta ensi kuussa”. Helsingin Sanomat, Kotimaa, 23.10.2012.
- Raeste, J-P. ”Tämä on tahdon asia.” Helsingin Sanomat, Kotimaa, 23.10.2012.
- Raeste, J-P. ”Oppositio tylynä Haglundille: Ei tukea Islannin ilmavalvonnalle”. Helsingin Sanomat, Poliitikka, 25.10.2012.
- Pohjanpalo, O. & Raeste, J-P. ”Oppositio vastustaa Islannin ilmavalvontaa”. Helsingin Sanomat, Kotimaa, 26.10.2012.
- ”Islanti ansaitsee ilmavalvonnan”. Helsingin Sanomat, Pääkirjoitus, 27.10.2012.
- Etelävuori, R. ”Miksi keskusta vastustaa Islannin ilmavalvontaa?” Helsingin Sanomat, Mieli-pide, 28.10.2012.
- ”Suomi ja Ruotsi halukkaita Islannin ilmavalvontaan”. Helsingin Sanomat, Poliitikka, 30.10.2012.
- Huhta, K. ”Islantiin ilman laajaa pohjaa”. Helsingin Sanomat, Kotimaa, 31.10.2012.
- ”Kysely: Enemmistö vastustaa ilmavalvontaa”. Helsingin Sanomat, Kotimaa, 31.10.2012.
- ”Presidentti Niinistö: Ilmavalvontaan tarvitaan eduskunnan kanta”. Helsingin Sanomat, Poliitikka, 31.10.2012.
- Huhta, K. ”Islannista kohu vain Suomessa”. Helsingin Sanomat, Kotimaa, 1.11.2012.
- Huhta, K. ”Sotilasliitossa ilman sotilaita”. Helsingin Sanomat, Kotimaa, 1.11.2012.
- Pohjanpalo, O. ”Islantiin meno jäi odottamaan Sdp:n kantaa”. Helsingin Sanomat, Kotimaa, 1.11.2012.
- ”Backman haluaa selonteon Islannin ilmavalvonnasta”. Helsingin Sanomat, Kotimaa, 2.11.2012.
- Huhta, K. ”Pohjoismaiden yhteistyön rahoitusta aiotaan leikata”. Helsingin Sanomat, Kotimaa, 2.11.2012.
- Linkola, P. ”Islannin operaatio olisi rauhantyötä”. Helsingin Sanomat, Mieli-pide, 2.11.2012.
- Ruotsala, A. ”Ilmavoimat suoriutuu tehtävistään ilman Islannissa harjoittelemistakin”. Helsingin Sanomat, Mieli-pide, 2.11.2012.
- Junkkari, M. ”Ilmavalvonnasta tuli sotku”. Helsingin Sanomat, Kotimaa, 3.11.2012.
- Huhtanen, J. ”Puranen: Hornetien aseistus Islannissa riippuu Natosta”. Helsingin Sanomat, Kotimaa, 6.11.2012.

”Tuomioja: Islannin ilmavalvonnasta päätös ehkä helmikuussa”. Helsingin Sanomat, Poliitiikka, 7.11.2012.

”Islannin ilmavalvonta eduskuntaan selontekona”. Helsingin Sanomat, Kotimaa, 8.11.2012.

Pohjanpalo, O. ”Sdp:n kanta Islannin ilmavalvontaan yhä auki”. Helsingin Sanomat, Poliitiikka, 8.11.2012.

Hellenberg, T. ”Suomi kutsuttiin Naton nyyttikesteihin”. Helsingin Sanomat, Mielipide, 9.11.2012.

”Sdp hieroo yhä kantaansa ilmavalvontaan”. Helsingin Sanomat, Kotimaa, 9.11.2012.

”Katainen: Islannin ilmavalvonta aseistamattomin konein”. Helsingin Sanomat, Poliitiikka, 15.11.2012.

Niemeläinen, J. & Raeste, J-P. ”Medvedev: Sivistysmaassa olisi Nato-kansanäänestys”. Helsingin Sanomat, Kotimaa, 15.11.2012.

”Ei tunnustuslentoja Islannissa”. Helsingin Sanomat, Ulkomaat, 16.11.2012.

”Suomi ja Venäjä opettavat toisiaan”. Helsingin Sanomat, Pääkirjoitus, 16.11.2012.

Huhta, K. ”Yhteistyö paljastaa Suomen ja Ruotsin eroja”. Helsingin Sanomat, Kotimaa, 17.11.2012.

”Vasemmistoliitto ei toistaiseksi muuta kantaansa ilmavalvontaan”. Helsingin Sanomat, Poliitiikka, 17.11.2012.

Huhta, K. ”Erkki Tuomioja: Nato-yhteistyö on avointa”. Helsingin Sanomat, Kotimaa, 6.12.2012.

Raeste, J-P. ”Nato hyväksyi Suomen Islannin ilmavalvojaksi”. Helsingin Sanomat, Kotimaa, 20.12.2012.

Rantanen, M. ”Selonteko: Säästöjä yhteistyöllä”. Helsingin Sanomat, Kotimaa, 21.12.2012.

”Uusia muistoja Pohjolasta”. Helsingin Sanomat, Pääkirjoitus, 22.12.2012.

”HBL: Yli puolet vastustaa Islannin ilmavalvontaan osallistumista”. Helsingin Sanomat, Kotimaa, 31.12.2012.

Rantanen, M. ”Ei solidaarisuudelle, kyllä yhteistyölle”. Helsingin Sanomat, Kotimaa, 31.12.2012.

Kylkirauta

Sinkko, R. ”Upseeriston arvot pysyvät”. Kylkirauta, 4/2012.

Sotilasaikakauslehti

Lehto, M. ”Sotilaallisen yhteistyön tekemisen tuskaa”. Sotilasaikakauslehti, pääkirjoitus, 11/2012.

Uusi Suomi

Ahokas, P. ”Hallitus hivuttaa Suomea Natoon!” www.uusisuomi.fi, 1.11.2012, viitattu 1.1.2013.

Dahlman, A. ”Islannin ilmavalvonta ja terveydenhuollon ongelmat”. www.uusisuomi.fi, 22.10.2012, viitattu 1.1.2013.

Eerola, A. ”Niinistö ja Katainen törmäsivät Islannin taivaalla”. www.uusisuomi.fi, 12.7.2012, viitattu 1.1.2013.

Hankamäki, J. S. ”Suomen kieltädyttävä Islannin ilmavalvonnasta”. www.uusisuomi.fi, 31.10.2012, viitattu 1.1.2013.

Havansi, E. ”Kumpi oikeuteen Islanti-NATO-asiassa, ministeri vai ilmavoimien komentaja?” www.uusisuomi.fi, 31.10.2012, viitattu 1.1.2013.

Härkönen, E. ”Suomen puolustusvoimat suojaamaan Islannin ilmatilaa”. www.uusisuomi.fi, 24.5.2012, viitattu 1.1.2013.

Jungner, M. ”Islannin ilmatilan valvonta”. www.uusisuomi.fi, 30.10.2012, viitattu 1.1.2013.

Jäätteenmäki, A. ”Nato rahapulassa”. www.uusisuomi.fi, 11.11.2012, viitattu 1.1.2013.

Kempainen, J. ”Islannin ilmavalvonta, kuinka tässä kävikään?” www.uusisuomi.fi, 17.11.2012, viitattu 1.1.2013.

Kilpiö, K. ”Islannin ilmavalvonnan piilointressit”. www.uusisuomi.fi, 31.10.2012, viitattu 1.1.2013.

Kilpiö, K. ”Islannin ilmavalvonnan piilointressit 2.” www.uusisuomi.fi, 2.11.2012, viitattu 1.1.2013.

Kokko, M. ”Kokoomuksen kesäteatteri esittää: Islannin ilmavalvonta. Varaa lippusi ajoissa.” www.uusisuomi.fi, 31.10.2012, viitattu 1.1.2013.

Kuusela, A. ”Pitäisikö Suomen ryhtyä valvomaan Islannin ilmatilaa?” www.uusisuomi.fi, 23.5.2012, viitattu 1.1.2013.

Kyllönen, M. ”Mistä Islannin ’puolustamisessa’ on kysymys?” www.uusisuomi.fi, 6.11.2012, viitattu 1.1.2013.

Luoma, I. ”Kaivaako Katainen verta nenästä?” www.uusisuomi.fi, 31.10.2012, viitattu 1.1.2013.

Myöhänen, R. ”Islannin ilmatilan valvonta”. www.uusisuomi.fi, 23.5.2012, viitattu 1.1.2013.

- Niinistö, J. ”Suomi mukaan Islannin ilmavalvontaan?” www.uusisuomi.fi, 11.5.2012, viitattu 1.1.2013.
- Niinistö, J. ”Suomi valvomaan Islannin ilmatilaa?” www.uusisuomi.fi, 29.5.2012, viitattu 1.1.2013.
- Niinistö, J. ”Transatlanttinen yhteys ja Islannin ilmavalvonta”. www.uusisuomi.fi, 1.8.2012, viitattu 1.1.2013.
- Niinistö, J. ”Suomi ja Islannin ilmavalvonta”. www.uusisuomi.fi, 20.9.2012, viitattu 1.1.2013.
- Niinistö, J. ”Iso haloo Islannin ilmavalvonnasta”. www.uusisuomi.fi, 31.10.2012, viitattu 1.1.2013.
- Pietikäinen, S-J. ”Islannin ilmavalvonnasta ulkopolitiikan johtamisen testaus”. www.uusisuomi.fi, 30.10.2012, viitattu 1.1.2013.
- Raita, J. ”Islannin ilmavalvonta Horneteillamme on vastoin Pariisin rauhansopimustamme”. www.uusisuomi.fi, 6.6.2012, viitattu 1.1.2013.
- Tossavainen, R. ”Harkitsen sotilaspassin palauttamista”. www.uusisuomi.fi, 31.10.2012, viitattu 1.1.2013.
- Volanen, R. ”Turvallisuuspolitiikan uudet kuviot”. www.uusisuomi.fi, 16.5.2012, viitattu 1.1.2013.
- Volanen, R. ”Islannin ilmavalvonta, mistä onkaan kysymys?” www.uusisuomi.fi, 12.6.2012, viitattu 1.1.2013.
- Volanen, R. ”Alustavia kysymyksiä Islannin ilmavalvonnasta”. www.uusisuomi.fi, 30.10.2012, viitattu 1.1.2013.
- Volanen, R. ”Presidentti, komentaja, lentäjä: Mistä Islannissa on kysymys?” www.uusisuomi.fi, 5.11.2012, viitattu 1.1.2013.
- Volanen, R. ”Peitetarina pohjoismaisesta puolustusyhteistyöstä”. www.uusisuomi.fi, 20.12.2012, viitattu 1.1.2013.

Muut corpuksen lähteet

- Pääministeri Jyrki Kataisen kolumni Turun Sanomissa 3.7.2012. ”Onko Islannin asia meidän?”
<http://valtioneuvosto.fi/ajankohtaista/kolumnit/kolumni/index143527.jsp.print?oid=3619...>, viitattu 4.1.2013.
- ”Puheloinen: Perusteellinen keskustelu tarpeen”. Yle Uutiset, 30.10.2012.
http://yle.fi/uutiset/puheloinen_perusteellinen_keskustelu_tarpeen/6356917, viitattu 4.1.2013.

Tasavallan presidentti Sauli Niinistön puhe 203. maanpuolustuskurssin avajaistilaisuudessa 5.11.2012. <http://www.presidentti.fi/Public/default.aspx?contentid=261695&culture=fi>, viitattu 7.12.2012.

Tuomioja, E. ”Suomi Chicagossa”. www.tuomioja.org., 28.5.2012., viitattu 7.12.2012.

Tuomioja, E. ”Pohjoismainen yhteistyö laajenee”. www.tuomioja.org., 3.11.2012., viitattu 7.12.2012.

Tuomioja, E. ”Sosiaalidemokraatit tukevat pohjoismaisen puolustusyhteistyön vahvistamista”. www.tuomioja.org., 27.11.2012., viitattu 7.12.2012.

Tuomioja, E. ”Turvallisuus- ja puolustuspoliittinen selonteko eduskunnalle”. www.tuomioja.org., 28.12.2012., viitattu 4.1.2013.